49՝ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1334 Կ. ՊՈԼԻՍ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏ. 26 ՅՈՒՆՎԱՐ 1905 12 ՋԻԼԳԱՏԷ 1323 — 26 ԳԵԱՆՈՒՆԸՆ ԷՎՎԷԼ 1321

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՕՐԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ԱՊԱՅ ԿՈՒՂՂՈՒՄ ԱՍԷՆ ՏՆՕՏԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
88, Գալաթիոյ Մեծ Փողոցի, 88

Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ լոյս տուէք

Մանկունեաց Քաֆֆեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱԴԱՒՈՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنجه بوی وسیاسی غزته‌در
صاحب امتیازی : ارمانس قریه
ادارهٔ‌خانه‌سی باب عالی جادهٔ‌سنده نومرو ۳۸

ԳԻՆ ԵՒ ԱՌՔԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Դուռանէրու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	18 »

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցման համար
մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

Մտորմանց Կեանքը

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԵՑՈՅՑՆԵՐ

Դիրքի մը վրայ խօսուած պահուն, կամ գրական տեսութեան մը օրինակներուն մէջ, պայմանագրական մոլութիւն մը դարձած է կարծես դժգոհիլ օրուան գրականութենէն, մեր մասնաւորական և արուեստագիտական կեանքին աղօտացումէն։ Ոչ՝ միայն արդարանիմ ըլլան այդ տեսութիւնները, դարձեալ յաւակնութեան և կամ բարձրահայեցութեան դիծ մը կը մատնուի հոն հեղինակին հոգիէն, որ իր սիրտանքը կը կարծէ գտնել այդ մասնակ կուռքը մէկ կեցով տապալելու ճշմարիտ գրականութեան պատուանդանէն վար, առանց անոր տեղ թաղար մը իսկ կարենալ զետեղելու։ Ասիկայ ինքնագիտակցութեան, շրջահայեցութեան սնանկութիւնն է, և օ՛չ թէ մասնաւորական սնանկութիւնը, զոր ամենք սովոր են կրկնել ու վերարկնել, ներշնչուած աւելի գրական օտարոտի հովէն։

Ցաւահատակն բան մը չկայ։ Մեր այսօրուան լրագրութիւնը նախկին տարիներու մամուլի գործունէութեան մը քով չտաւերածուիր, հին չրջան մը կարելի չէ բաղդատել այսօրուանին հետ՝ մանելով ճշմարիտ մամուլին քաջազգակրթիչ և զարգացուցիչ տեսակէտերէն։ Մատենագրութիւնը սակայն սկարացած է զգալիօրէն, նոր գիրքերու, երկարաշունչ աշխատութիւններու խրամը խորուկցած է տակաւ։ Հոս չեղծում պիտի ըլլար օրինել այս երեւոյթին պատճառները, որ գլխաւորաբար Նիւթականին չուրջ կը թեւածին, միայն յիշենք որ գրական տարին բացարձակապէս ամուլ չանցաւ։ Թէ՛ գրական և թէ դասական կամ բարոյական որեւսուր չափ հատոր հրապարակ ելան, որ բաղդատմամբ նախորդ տարիին՝ որոշ առաջադիմութեան մը կը ցուցնէին։

Ամէն տարի ալ վարժուեցանք կարծես Ամանորը քաղաքներէն նորութիւն մը ակնկալելու։ Քանի մը տարի ի վեր շարաթաթերթերը բացառիկ թիւեր կը հրատարակեն՝ փոխելով՝ մեր ամէն մարդասէրներու գրագէտները՝ օրուան մասնաւոր դրուագներու հետ։

Այս գրբերաշատութենէն դուրս, ձգտում մը կայ սակայն Տարեցոյցներու թիւը աւելցնելու, կաղանդի վրայ իրր ամէնէն շահաւոր ձեռնարկը։ Քանի մը տարի առաջ Հիւսանդանոցը իր Ընդարձակ Օրացոյցը աւելի մեծցնելով՝ տասնեւ տարեցոյցի հանդամանք, և, այսպէս, Նշան Պէրպէրեանի «Ժողովրդական Տարեցոյց»ին հետ սկսան զոյգ տիպեր։ Ասոնցմէ տարի երրորդ մը ալ բարդուեցաւ անոնց վրայ՝ Նշան-Պապիկեան Տարեցոյցը, սիւսներէն տարբեր կազմակերպութիւնով մը, և արդէն այժմէն կը լսենք թէ առաջիկայ տարուան համար ութ երկու նոր տարեցոյցներու պատրաստութեան ձեռնարկած են ուրիշներ ալ։

Այս տարի տակայն Պէրպէրեան չի կրցաւ հրատարակել իր Ժողովրդական Տարեցոյցը, և հրապարակը մնաց Հիւանդանոցին և Պապիկեան գրատուներուն հրատարակութիւններուն, որոնց վրայ կ'արժէ խօսիլ, իրր տարեկան՝ գրական երեւոյթներ։

Տարեցոյցները ժամանակագրական գործեր են, որոնք ստեղծուած են աւելի մեռնող տարիներու բարոյական և մասնորական դիրքը նշդելու աշխարհի պատմութեան ովկէանոսին և քաղաքակրթութեան մեծ հոսանքին մէջ։ Ժամանակի քաղաքին խորը ինկած քարեր են անոնք, որոնք օր մը դարաշրջանի մը պատմութեան ժայռը պիտի կազմեն։

Բայց այժմ ան չեղած է իր այս նախնական նկարագիրին։ Տեսակին բազմացումը պատճառ եղած է նպատակի չեղումին։ Այսօր միայն Բարիզի մէջ հարիւրաւոր տարեցոյցներ կը ծրագրուին, գրեթէ մեծագոյն մասով զբօսական, կարդալէ եաք նետուելու սահմանուած գործեր, և շատ քիչեր են որ կը կատարեն իրենց ժամանակագրական լուրջ գործը։

Մեր մէջ Հիւանդանոցին Օրացոյցը երեւոյթը ունի հատուարիմ մնալու Տարեցոյցին նշանակութեան, և ինչպէս որ Ժողովրդական Տարեցոյցը սովորութիւն ունէր զուարճալիք, «օգտակար գիտելիքներէ և գրական քանի մը կտորներէ գոյանալ, Նշան-Պապիկեան Տարեցոյցն ալ գրական հաւաքածոյի նպատակը կը դիտէ։

* * *

Սիրուն և գեղարուեստական հատոր մը է Նշան-Պապիկեան տարեցոյցը, ուր աշխատակցութեան բաժին տուած է մեր այր ու կին և կղերական գրագէտներու մէկ լաւագոյն խումբը։ Երկու գլխաւոր մասի կը բաժնուի, զբօսանքի բաժինը և գրական բաժինը։

Ինչպէս անցած տարի, այս տարի ալ խնդացնելու, զուարճացնելու դերը տրուած է Թոլայեանին, մեր արդի զուարթ գրականութեան դէմքերէն անոր որ լաւագոյնն է այդ կարգի աշխատութիւններու համար։ «Մրմտոր Օրագրիրին հեղինակը նախ Հայրէնի կը վարուէ Ֆրանսացի զուարթախոհի մը տեսակցութիւնները՝ տարուան տաներկու ամիսներուն հետ։ Այս հատուածը, իր մէջ շատ սիրուն յղացումներ ունի, ինչպէս ունի անհամութիւններ ալ։ Ասիներ կան, որոնց տուած հանգամանքը չպատշաճիր տեղի և ասոր հարար պաղ կը մնան, հոգ չէ թէ գրուածքին մէջ ո՛չ յղացում և ոչ սրամտութիւն ըլլայ։ Թոլայեան իրաւ է թէ լաւ յարմարցուցած է զանոնք հայրէնքի, սակայն աւելի յաջող պիտի ըլլար գործը, եթէ այնքան հետեւակ չէ մնար հեղինակին։ Ինչպէս գրական ամէն հնչուներու, երգիծաբանութեան համար ալ աղբիւրի մը առկու սահմանափակած մասը կը տկարացնէ գիրքը։ Պէտք է կարդալ ու անցնիլ և ոչ թէ զայն աչքի առնու ունենալ, թէեւ մեր այս խրատներուն պէտք չունի Թոլայեան իր... ճարպկութիւններուն համար։ Այս կարգէն են նաև «Գիրաւութեան Ցառաջդիսութիւնները» և «Դրագէտ ըլլալու ճանապարհ», երկու զուարթ դասուածներ, ուր բարիզեան

Այս տարի ալ Պէրպէրեան չի կրցաւ հրատարակել իր Ժողովրդական Տարեցոյցը, սակայն Հիւանդանոցի Օրացոյցը ունի հատուածներ, որոնք զուարճալիքներու և դէմքերու։ Մնացեալ մասը, փոքր զուարճալիքներ, զազրաբանութիւններ, խորհրդածութիւններ և փոքր առածներ են, ֆրանսական հանդիսամոլ միտքերու «փշրանք»ներ՝ կիներու, մի՛շտ կիներու վրայ։ Ղազարոսի ապուշութիւններուն մէջ սիրուն գիւտեր կան, ինչպէս նաեւ ուրիշ հատուածներու մէջ շատ յաջող քաղաքացիներ, ծաղրաբանութիւններ։ «Ինչո՞ւ ընելու է ծովի լոգանքը» հատուածը չէինք ապասեր որ զեղեցուէր, այնքան անհամ է ու տափակ։ «Հայուհին» հեքեաթը՝ աքանչելի յղացում մըն է ուր կապոյտ աստուածուհին մէկ մէկ ցնորի կը պարգեւէ իր ազգիկներուն՝ զանազան ազգէ կիներուն։ Ապանուհին կուտայ սեւ սեւ մազեր, Իտալուհիին վառ վառ աչքեր... եւն։ Երբ կը բաժնէ կը լմնայ, Բարիզուհին կը հասնի, և աստուածուհին՝ կը հրամայէ բոլոր աղջիկներուն՝ որ իրենց ցնորներէն մէկ մէկ քիչ անոր ան։ Եւ այսպէս բարիզուհին բոլոր ցնորները կը մարմնացնէ իր վրան։ Մինչեւ հոս իրենը չէ, անկեց վար է որ կ'աւելցնէ Թոլայեան թէ Հայուհին ալ որ... տխտակ չփելուն ուշացած էր, հեւ ի հեւ և փչերը սոթիած երբ հասաւ, «ցնորհաբաշխ աստուածուհին որա՛ մալիք նուէր մը չունէր, կապոյտներու եռին կորսուեցաւ»։ Ասիկա Հայուհի Կնկան հին առածն է։ Տարեցոյցին ժամանցի բաժինը կ'աւարտի բոլորովին ինքնագիր մէկ յօդուածով «Բերան, Բերացին և Բերացուհին», ուր Թոլայեան դրած է իր անուրանալի զբաղութախոհութիւնն ու երգիծանքը։ Բայց հեղինակը արդէն չսնանքար սիրամարգի փետուրներով։ Իր ստորագրութեան վրայ կը զետեղէ սա խստաւանութիւնը, ամէնէն սրամիտը և ամէնէն նեղէն զոր կարելի է երեւալիլ։ «Սրկէ նրկէ գողցաւ, քիչ մը գրպանէն հանեց, աչխատեցաւ, յոգնեցաւ և ընթերցողներուն հրամցուց»։ Վերջացնելու համար բանը թէ ժամանցի բաժինը ընդհանուր կերպով յաջողած գործ մըն է։

Երկրորդ մասը, գրական բաժինը, ա՛յն ալ յաջողած է։ Բացումը կը կատարէ Սիպիլ՝ Դեպի Ցաւիտենականութիւն քերթուածով, Թրթռուն և տխրալիր զգայնութիւն մը կը հոսի այս քերթուածին մէկ ծայրէն միւսը, ինչպէս Սիպիլի գրեթէ ամէն բանաստեղծութիւններուն մէջ։ Հին, գացող տարին է զոր կը նկարագրէ։

Ամպի, մէգի մէջ փաթթուած,
Դէմքը կնճռոտ,
Կուրծքն հովերուն տակ հեծեծուն,
չնչասպառ,
Կը հեռանայ հին տարին։
Խորհրդապատիկ հատուած մըն է առ, ուր կանացի կուրծք մը կը հեծեծէ կեանքի անողոք հովովմին դէմ։
...Մինչեւ հասնինք,
Ձերմակ կամար խորաններուն տակ
Խորին,
Որոնք անցեալ հին տարիներն են մերին,
Եւ որոնց տակ
Մեզ կ'սպասեն թեւաբաց,
Սրբելիներ՝ զոր մենք հղին ենք առաջ։

Դարձեալ Սիպիլ՝ Գրեթէ ամէն բանաստեղծութիւններուն մէջ։ Հին, գացող տարին է զոր կը նկարագրէ։

Ամպի, մէգի մէջ փաթթուած,
Դէմքը կնճռոտ,
Կուրծքն հովերուն տակ հեծեծուն,
չնչասպառ,
Կը հեռանայ հին տարին։

Խորհրդապատիկ հատուած մըն է առ, ուր կանացի կուրծք մը կը հեծեծէ կեանքի անողոք հովովմին դէմ։

...Մինչեւ հասնինք,
Ձերմակ կամար խորաններուն տակ
Խորին,
Որոնք անցեալ հին տարիներն են մերին,
Եւ որոնց տակ
Մեզ կ'սպասեն թեւաբաց,
Սրբելիներ՝ զոր մենք հղին ենք առաջ։

Այս խորաջիղ հատուածին կը յաջորդէ սրամիտ ատանաւոր մը, «Զարգացած Օրիորդը» Ադերքանդր Փանսեգանի, որ հոս ալ դրած է յանգաբան Ֆանթէզիսթի իր տաղանդը։ Փանսեգան այս ճիւղին մէջ շատ յղացում չունի, իր «հետաւոզաբար»ները կը յայտնեն ասիկայ, և սակայն Բարիզի ամէնէն հաչակաւոր յանգաբաններուն Ֆրան Նոէնի և Բաուլ Բոնչօնի կրնայ հաւասարիլ իր ոճով ու դարձուածներով։ Երբ խօսքը կը դառնայ երգիծական բանաստեղծութեան վրայ, բերնէն միացնենք նաև Տարեցոյցին այն վեց էջերը, զոր մեր քնարերգակ բանաստեղծներուն վաղեմին, Մկրտիչ Ա. Էմմեան գրած է իր Ապողոն «Բարիկենդանի կասակ» ատանաւորով։ Կ'արժէ պատմութիւնը յիշել։ Ասկէց տարիներ առաջ, խանդավառ բայց ոչ տաղանդաւոր բանաստեղծ մը, Էմմանուէլ Իսայեան, իր «Մեծաձորի ներշնչումն» հատորին մէջ քերթուած մը գրած էր, որպէս թէ Ապողոն մեր Պառնասը այցելելով դառած էր քերթողները, և ամէնէն արժանաւորը դոյն՝ Ամէմեանը գրած էր։ Այժմ այս ցնորքին ծաղրը, ծեքնայումն է որ կը գրէ Ամէմեան, նկարագրելով թէ ինչպէս եկած տարած էին զինք Մեծ Ապողոնի տաճարը, զերազանց չուարումի մը մէջ։ Ապողոնի քով չարուած էին մասնաներ,

Ոմանք նիհար, ոմանք կլոր
Ունէին գոնդգոյն տարազ
Կեղծ ակառներ ու ներկած մազ.
Անմահներուն անգամ, եղ՛ուկ,
Գեղեցկութիւնն է խուսափուկ։
Իսկ Ապողո՛ն, չարաբնակենք թէ ինչպէս կը նկարագրէ զայն քերթողը։—
Նոյն բացաւ տուին ընդոգեղի,
Ասմ մը քաշեց մասով մեծդի,
Ու. փունգաց այնպէս ուժով,
Որ թնդացին լեռներ ու ծով։

Սա այսպէս, կը տար զուարթախոհութիւնը, մեղմ կատակը, երգիծանքը, զոր Ամէմեան՝ նոյնքան ճկունութեամբ կը գրէ, որքան խիստ, սրտաբեկ քերթուած մը։ Իր Դրամը ֆանթէզին հանդամանօք է։ Ամէմեանի սրամտութիւնը հեշտ է, յանգերը ինքնահոս, առանց բռնադատութեան և արուեստակեալ երանգի։ Այս յանգաւոր ֆանթէզիի ճիւղին մէջ, իրր յիշատակութիւն պէտք չէ զանց առնել Զարեհ Տիլպէր էֆէնտին, որ նեմս ծածկանունով «Սթամպուլ»ի մէջ ամէն շաբաթ կը գրէ երգիծական քերթուածներ, ուր ֆրանսական նուրբ սրամտութիւն մը կը փայլի, ճկուն ու թեթեւ ոճի մը մէջ։

Ռ. Ե. Պէրպէրեան, իր տարիին մէջն է, կը ճառէ դասատրակութեան վրայ, զոր մարդոց միակ տարրոյ Դրոսմը կը նկատէ, ընդարձակելով Լոքի տասխօսքը «Դասատրակութիւնն է մարդոց մէջ տարբերութիւն դնողը»։

Հրանտ Ասատուր ալ իր յատկանշական նիւթին մէջ է, — Պարենա՛ն։ Մեր մեծ երգիծաբանին մտէն քանի՛ մը տարի եաք, երկար տարիներու աքսորութենէ՝ թէ տարփողումէ եաք, Հրանտ Ասատուր մէկ երկու տարիէ վերջապէս քիչ մը քակեց թխսուած ծրարին ծայրը։ Շարաթաթերթերու կաղանդի բացառիկ թիւերուն մէջ սկսաւ տարիներէ ի վեր խոստացուած և անիրական մնացած ընդարձակ ուսումնասիրութեան մէկ քանի հատուածները հրապարակ հանել։ Այս Տարեցոյցին մէջ գրածն է Ցակոբ Պարոնեանի «Թատրոն»ը, պարզ քաղուածք մը Պարոնեանի հրատարակած այդ ծաղրաթերթին պարունակութեան և հրատարակութեան վրայ, ինչ որ բնական է թէ չահեկանութենէ զուրկ չէ, մանաւանդ որ հեղինակը կրցած է հաւելի ընծայել զայն, երգիծաբանին սրամիտ գիւտերէն հատուածներ ալ մէջ բերելով։

Նղիչէ եպս. Դուրեան, երկու քերթուած ունի, քաղուածոյ գործեր, Զեթաղ Քիլիքիճ և Գուա եւ էմմարիք Ֆինլանտական զրոյցներ։ Դուրեան Սրբազան հակում մը ունի ստոր զրոյցներ յանգաւորելու։ Այն հմայիչ լեզուն և արուեստահիւսոնը որ Դուրեան Սրբազանը կը յատկանշէ, աւելի գեղեցիկ, աւելի երաշխիք չպիտի դառնար, երբ սեղական զրոյցներու, Ա. մար, պատասխանեց Լավառէտ. չնորհակալութեամբ կ'ընդունիմ ձեր առաջարկը, և եթէ կ'ուզէք, հասատատ խօսք կուտամ որ բնաւ չպիտի փախչիմ։

—Ո՛չ, ատոր հարկ չկայ։

—Եւ սակայն ես խօսք կուտամ։ Զեզի հետ մինչեւ Թրիէսթէ ճամբորդելը մասնաւոր հաճոյք մըն է ինձ համար։

Քիչ յետոյ կառախումբը Պաթումի կայարանը հասաւ, Միլլէր անմիջապէս ձեռնակապը առաւ ու երբ զայն Պովոռիի ձեռքերը անցընել ձեռնարկեց, վաշխառուն տեսնելով որ Լավառէտ առանց ձեռնակապի ադատօրէն կը պարտի և իրեն ձեռնակապ կ'անցընեն,

—Ա՛հ ինչ խայտառակութիւն է, գոչեց, ատանկ տատմակ մը ադատ կը ձգէք ու զիս կաչկանդումի կ'ենթարկէք։

(Շարունակելի)

յաւ, տեսաւ որ Բաւթայիս հասած էին արդէն։ Կառախումբը ասկէ ալ ճամբայ ելաւ և սրընթաց կերպով առաջացաւ, ուրկէ ոտք սկսաւ հեղհեղել ծովը ասասելի։

—Պաթումի կը մտնենք, աչքդ լոյս, գոչեց ոտիկան Շուլզէ։

—Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Լավառէտ։

—Կը ներե՞ք որ առաջարկութիւն մը ընեմ ձեզ, Պ. Ռոզենշթայն։

—Հաճեցէք Լավառէտ անուանել զիս, պարոն։

—Հա՛ մաղէկ, ձեր ըսածը թող ըլլայ Պ. Ռոզենշթայն-Լավառէտ, կը հաճի՞ք ձեր թեւը տալ ինձ, որ միասին անցնինք Պագու քաղաքին մէջտեղէն։

—Ի՞նչ, թեւ թեւի՞ պիտի տանք։

—Այո՛, պարոն, փոխանակ ձեր ձեռքերէն ձեռնակապ անցընելու, այսպէս թեւ թեւի կը քալենք։

—Զոփաղանց պատիւ է ինձի համար։

Տարեցոյցը, և հրապարակը մնաց Հիւանդանոցին և Պապիկեան գրատուներուն հրատարակութիւններուն, որոնց վրայ կ'արժէ խօսիլ, իրր տարեկան՝ գրական երեւոյթներ։

Տարեցոյցները ժամանակագրական գործեր են, որոնք ստեղծուած են աւելի մեռնող տարիներու բարոյական և մասնորական դիրքը նշդելու աշխարհի պատմութեան ովկէանոսին և քաղաքակրթութեան մեծ հոսանքին մէջ։ Ժամանակի քաղաքին խորը ինկած քարեր են անոնք, որոնք օր մը դարաշրջանի մը պատմութեան ժայռը պիտի կազմեն։

Բայց այժմ ան չեղած է իր այս նախնական նկարագիրին։ Տեսակին բազմացումը պատճառ եղած է նպատակի չեղումին։ Այսօր միայն Բարիզի մէջ հարիւրաւոր տարեցոյցներ կը ծրագրուին, գրեթէ մեծագոյն մասով զբօսական, կարդալէ եաք նետուելու սահմանուած գործեր, և շատ քիչեր են որ կը կատարեն իրենց ժամանակագրական լուրջ գործը։

Մեր մէջ Հիւանդանոցին Օրացոյցը երեւոյթը ունի հատուարիմ մնալու Տարեցոյցին նշանակութեան, և ինչպէս որ Ժողովրդական Տարեցոյցը սովորութիւն ունէր զուարճալիք, «օգտակար գիտելիքներէ և գրական քանի մը կտորներէ գոյանալ, Նշան-Պապիկեան Տարեցոյցն ալ գրական հաւաքածոյի նպատակը կը դիտէ։

* * *

Սիրուն և գեղարուեստական հատոր մը է Նշան-Պապիկեան տարեցոյցը, ուր աշխատակցութեան բաժին տուած է մեր այր ու կին և կղերական գրագէտներու մէկ լաւագոյն խումբը։ Երկու գլխաւոր մասի կը բաժնուի, զբօսանքի բաժինը և գրական բաժինը։

Ինչպէս անցած տարի, այս տարի ալ խնդացնելու, զուարճացնելու դերը տրուած է Թոլայեանին, մեր արդի զուարթ գրականութեան դէմքերէն անոր որ լաւագոյնն է այդ կարգի աշխատութիւններու համար։ «Մրմտոր Օրագրիրին հեղինակը նախ Հայրէնի կը վարուէ Ֆրանսացի զուարթախոհի մը տեսակցութիւնները՝ տարուան տաներկու ամիսներուն հետ։ Այս հատուածը, իր մէջ շատ սիրուն յղացումներ ունի, ինչպէս ունի անհամութիւններ ալ։ Ասիներ կան, որոնց տուած հանգամանքը չպատշաճիր տեղի և ատոր հարար պաղ կը մնան, հոգ չէ թէ գրուածքին մէջ ո՛չ յղացում և ոչ սրամտութիւն ըլլայ։ Թոլայեան իրաւ է թէ լաւ յարմարցուցած է զանոնք հայրէնքի, սակայն աւելի յաջող պիտի ըլլար գործը, եթէ այնքան հետեւակ չէ մնար հեղինակին։ Ինչպէս գրական ամէն ճիւղերու, երգիծաբանութեան համար ալ աղբիւրի մը առկու սահմանափակած մասը կը տկարացնէ գիրքը։ Պէտք է կարդալ ու անցնիլ և ոչ թէ զայն աչքի առնու ունենալ, թէեւ մեր այս խրատներուն պէտք չունի Թոլայեան իր... ճարպկութիւններուն համար։ Այս կարգէն են նաև «Գիրաւութեան Ցառաջդիսութիւնները» և «Դրագէտ ըլլալու ճանապարհ», երկու զուարթ դասուածներ, ուր բարիզեան

Այս տարի ալ Պէրպէրեան չի կրցաւ հրատարակել իր Ժողովրդական Տարեցոյցը, սակայն Հիւանդանոցի Օրացոյցը ունի հատուածներ, որոնք զուարճալիքներու և դէմքերու։ Մնացեալ մասը, փոքր զուարճալիքներ, զազրաբանութիւններ, խորհրդածութիւններ և փոքր առածներ են, ֆրանսական հանդիսամոլ միտքերու «փշրանք»ներ՝ կիներու, մի՛շտ կիներու վրայ։ Ղազարոսի ապուշութիւններուն մէջ սիրուն գիւտեր կան, ինչպէս նաեւ ուրիշ հատուածներու մէջ շատ յաջող քաղաքացիներ, ծաղրաբանութիւններ։ «Ինչո՞ւ ընելու է ծովի լոգանքը» հատուածը չէինք ապասեր որ զեղեցուէր, այնքան անհամ է ու տափակ։ «Հայուհին» հեքեաթը՝ աքանչելի յղացում մըն է ուր կապոյտ աստուածուհին մէկ մէկ ցնորի կը պարգեւէ իր ազգիկներուն՝ զանազան ազգէ կիներուն։ Ապանուհիին կուտայ սեւ սեւ մազեր, Իտալուհիին վառ վառ աչքեր... եւն։ Երբ կը բաժնէ կը լմնայ, Բարիզուհին կը հասնի, և աստուածուհին՝ կը հրամայէ բոլոր աղջիկներուն՝ որ իրենց ցնորներէն մէկ մէկ քիչ անոր ան։ Եւ այսպէս բարիզուհին բոլոր ցնորները կը մարմնացնէ իր վրան։ Մինչեւ հոս իրենը չէ, անկեց վար է որ կ'աւելցնէ Թոլայեան թէ Հայուհին ալ որ... տխտակ չփելուն ուշացած էր, հեւ ի հեւ և փչերը սոթիած երբ հասաւ, «ցնորհաբաշխ աստուածուհին որա՛ մալիք նուէր մը չունէր, կապոյտներու եռին կորսուեցաւ»։ Ասիկա Հայուհի Կնկան հին առածն է։ Տարեցոյցին ժամանցի բաժինը կ'աւարտի բոլորովին ինքնագիր մէկ յօդուածով «Բերան, Բերացին և Բերացուհին», ուր Թոլայեան դրած է իր անուրանալի զբաղութախոհութիւնն ու երգիծանքը։ Բայց հեղինակը արդէն չսնանքար սիրամարգի փետուրներով։ Իր ստորագրութեան վրայ կը զետեղէ սա խստաւանութիւնը, ամէնէն սրամիտը և ամէնէն նեղէն զոր կարելի է երեւալիլ։ «Սրկէ նրկէ գողցաւ, քիչ մը գրպանէն հանեց, աչխատեցաւ, յոգնեցաւ և ընթերցողներուն հրամցուց»։ Վերջացնելու համար բանը թէ ժամանցի բաժինը ընդհանուր կերպով յաջողած գործ մըն է։

Երկրորդ մասը, գրական բաժինը, ա՛յն ալ յաջողած է։ Բացումը կը կատարէ Սիպիլ՝ Դեպի Ցաւիտենականութիւն քերթուածով, Թրթռուն և տխրալիր զգայնութիւն մը կը հոսի այս քերթուածին մէկ ծայրէն միւսը, ինչպէս Սիպիլի գրեթէ ամէն բանաստեղծութիւններուն մէջ։ Հին, գացող տարին է զոր կը նկարագրէ։

Ամպի, մէգի մէջ փաթթուած,
Դէմքը կնճռոտ,
Կուրծքն հովերուն տակ հեծեծուն,
չնչասպառ,
Կը հեռանայ հին տարին։

Խորհրդապատիկ հատուած մըն է առ, ուր կանացի կուրծք մը կը հեծեծէ կեանքի անողոք հովովմին դէմ։

...Մինչեւ հասնինք,
Ձերմակ կամար խորաններուն տակ
Խորին,
Որոնք անցեալ հին տարիներն են մերին,
Եւ որոնց տակ
Մեզ կ'սպասեն թեւաբաց,
Սրբելիներ՝ զոր մենք հղին ենք առաջ։

Դարձեալ Սիպիլ՝ Գրեթէ ամէն բանաստեղծութիւններուն մէջ։ Հին, գացող տարին է զոր կը նկարագրէ։

Ամպի, մէգի մէջ փաթթուած,
Դէմքը կնճռոտ,
Կուրծքն հովերուն տակ հեծեծուն,
չնչասպառ,
Կը հեռանայ հին տարին։

Խորհրդապատիկ հատուած մըն է առ, ուր կանացի կուրծք մը կը հեծեծէ կեանքի անողոք հովովմին դէմ։

...Մինչեւ հասնինք,
Ձերմակ կամար խորաններուն տակ
Խորին,
Որոնք անցեալ հին տարիներն են մերին,
Եւ որոնց տակ
Մեզ կ'սպասեն թեւաբաց,
Սրբելիներ՝ զոր մենք հղին ենք առաջ։

Այս խորաջիղ հատուածին կը յաջորդէ սրամիտ ատանաւոր մը, «Զարգացած Օրիորդը» Ադերքանդր Փանսեգանի, որ հոս ալ դրած է յանգաբան Ֆանթէզիսթի իր տաղանդը։ Փանսեգան այս ճիւղին մէջ շատ յղացում չունի, իր «հետաւոզաբար»ները կը յայտնեն ասիկայ, և սակայն Բարիզի ամէնէն հաչակաւոր յանգաբաններուն Ֆրան Նոէնի և Բաուլ Բոնչօնի կրնայ հաւասարիլ իր ոճով ու դարձուածներով։ Երբ խօսքը կը դառնայ երգիծական բանաստեղծութեան վրայ, բերնէն միացնենք նաև Տարեցոյցին այն վեց էջերը, զոր մեր քնարերգակ բանաստեղծներուն վաղեմին, Մկրտիչ Ա. Էմմեան գրած է իր Ապողոն «Բարիկենդանի կասակ» ատանաւորով։ Կ'արժէ պատմութիւնը յիշել։ Ասկէց տարիներ առաջ, խանդավառ բայց ոչ տաղանդաւոր բանաստեղծ մը, Էմմանուէլ Իսայեան, իր «Մեծաձորի ներշնչումն» հատորին մէջ քերթուած մը գրած էր, որպէս թէ Ապողոն մեր Պառնասը այցելելով դառած էր քերթողները, և ամէնէն արժանաւորը դոյն՝ Ամէմեանը գրած էր։ Այժմ այս ցնորքին ծաղրը, ծեքնայումն է որ կը գրէ Ամէմեան, նկարագրելով թէ ինչպէս եկած տարած էին զինք Մեծ Ապողոնի տաճարը, զերազանց չուարումի մը մէջ։ Ապողոնի քով չարուած էին մասնաներ,

Ոմանք նիհար, ոմանք կլոր
Ունէին գոնդգոյն տարազ
Կեղծ ակառներ ու ներկած մազ.
Անմահներուն անգամ, եղ՛ուկ,
Գեղեցկութիւնն է խուսափուկ։
Իսկ Ապողո՛ն, չարաբնակենք թէ ինչպէս կը նկարագրէ զայն քերթողը։—
Նոյն բացաւ տուին ընդոգեղի,
Ասմ մը քաշեց մասով մեծդի,
Ու. փունգաց այնպէս ուժով,
Որ թնդացին լեռներ ու ծով։

Սա այսպէս, կը տար զուարթախոհութիւնը, մեղմ կատակը, երգիծանքը, զոր Ամէմեան՝ նոյնքան ճկունութեամբ կը գրէ, որքան խիստ, սրտաբեկ քերթուած մը։ Իր Դրամը ֆանթէզին հանդամանօք է։ Ամէմեանի սրամտութիւնը հեշտ է, յանգերը ինքնահոս, առանց բռնադատութեան և արուեստակեալ երանգի։ Այս յանգաւոր ֆանթէզիի ճիւղին մէջ, իրր յիշատակութիւն պէտք չէ զանց առնել Զարեհ Տիլպէր էֆէնտին, որ նեմս ծածկանունով «Սթամպուլ»ի մէջ ամէն շաբաթ կը գրէ երգիծական քերթուածներ, ուր ֆրանսական նուրբ սրամտութիւն մը կը փայլի, ճկուն ու թեթեւ ոճի մը մէջ։

Ռ. Ե. Պէրպէրեան, իր տարիին մէջն է, կը ճառէ դասատրակութեան վրայ, զոր մարդոց միակ տարրոյ Դրոսմը կը նկատէ, ընդարձակելով Լոքի տասխօսքը «Դասատրակութիւնն է մարդոց մէջ տարբերութիւն դնողը»։

Հրանտ Ասատուր ալ իր յատկանշական նիւթին մէջ է, — Պարենա՛ն։ Մեր մեծ երգիծաբանին մտէն քանի՛ մը տարի եաք, երկար տարիներու աքսորութենէ՝ թէ տարփողումէ եաք, Հրանտ Ասատուր մէկ երկու տարիէ վերջապէս քիչ մը քակեց թխսուած ծրարին ծայրը։ Շարաթաթերթերու կաղանդի բացառիկ թիւերուն մէջ սկսաւ տարիներէ ի վեր խոստացուած և անիրական մնացած ընդարձակ ուսումնասիրութեան մէկ քանի հատուածները հրապարակ հանել։ Այս Տարեցոյցին մէջ գրածն է Ցակոբ Պարոնեանի «Թատրոն»ը, պարզ քաղուածք մը Պարոնեանի հրատարակած այդ ծաղրաթերթին պարունակութեան և հրատարակութեան վրայ, ինչ որ բնական է թէ չահեկանութենէ զուրկ չէ, մանաւանդ որ հեղինակը կրցած է հաւելի ընծայել զայն, երգիծաբանին սրամիտ գիւտերէն հատուածներ ալ մէջ բերելով։

Նղիչէ եպս. Դուրեան, երկու քերթուած ունի, քաղուածոյ գործեր, Զեթաղ Քիլիքիճ և Գուա եւ էմմարիք Ֆինլանտական զրոյցներ։ Դուրեան Սրբազան հակում մը ունի ստոր զրոյցները յանգաւորելու։ Այն հմայիչ լեզուն և արուեստահիւսոնը որ Դուրեան Սրբազանը կը յատկանշէ, աւելի գեղեցիկ, աւելի երաշխիք չպիտի դառնար, երբ սեղական զրոյցներու, Ա.

բեւելեան երեւակայութեան գիւտերուն ծաղկաւորման նուիրուէր։ Մենք տաք չբնական ժողովուրդ մըն ենք, տարբեր խառնուածքի և բնութեան տէր, հետեւաբար անհայտ են մեզի հիւսիսային ցուրտ երկիրներու մա՛նաւանդ զրոյցները։ Ինչո՞ւ չենք գիտեր մեր ամէնէն ինքնատիպ քերթողին եղբայրը հիւսիսի մէջ կը թափառի, կարդերու միտքը կը հեռանդէ։ Դիպուածէն սորված եմ մէկ ատանաւորը որ հոս միտքս կ'իյնայ։

Ասատուածն Կարդաց Լուսնոյ լուսնոյ...

Բակոր Գուրդէն մառցուած էր այն օրէն ի վեր, երբ իր վերջին կաթուածը պահ մը արծարծել տուաւ վաղեմի հայկաբանին անունը։ Այժմ, Տարեցոյցին մէջ կ'երեւի կարճ, պարկեշտ յօդուածով մը, և տեղ, կոկիկ ոճով մը, որ Գուրդէնի յատկանիշն է։ Գրական համբաւներու դէմ կը մաքառի ճապաւակ շեշտերով, ուր կը ղգացուի իւմորը, իւմորը՝ սակայն առանց ...կոխման կէտի, զոր կ'երեւի թէ Գուրդէն թողած է, այն օրէն երբ իր Շարաթական նօթերը հրաւանեցան «կոխման կէտերու սրամտութիւն»։ Կը պայքարի այն գրական դէմքերուն դէմ, որոնց համբաւը կեղծ է, որոնք արժանիք մը չեն ծածկեր իրենց տակ, որոնք «անկանէ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ԱՃՈՒՄ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

1905 ԴԵԿՏ. 1Ի ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Վաթսուն միլիոն բնակիչ ունեցող կայսրութիւնը վերջացուց իր ամենանոր մարդահամարը։ Իրաւ է որ այդ մարդահամարին գլխաւոր գումարները, այսինքն Գերմանիոյ բնակիչներուն այսօրուան առոյգ թիւը, տակաւին հաստատուած չեն, բայց այսօր իսկ անտարակուսելի է թէ 1900 Դեկտ. 1ի մարդահամարին առնն 56 միլիոն 367,178 բնակիչ ունեցող կայսրութիւնը հիմա առնուազն 60½ կամ առ առաւելն 61 միլիոն բնակիչ ունի։ Հետեւաբար գերման կայսրութիւնը տարեւ տարի ամենատոյգ պաշտօնական վիճակագրութեանց համեմատ 800,000 հոգի կ'աւելնայ։ Այսօրուան օրս աշխարհի մէջ ուրիշ ժողովուրդ մ'այքան մեծ աճում մը ցոյց չի տար, ի բաց առեալ Միացեալ Նահանգները. բայց մինչ Գերմանիոյ մէջ աճումը զուտ բնակիչներուն և հպատակներուն վրայ կ'ըլլայ, Միացեալ Նահանգաց աճումը կը բաղկանայ ամէն ազգէ և ամէն ցեղէ գաղթականներու թիւերէն։ Հետեւաբար, դիւրին է հասկնալ թէ Գերմանիոյ կենդանական այժերը ինչ հսկայական քայլերով կը յառաջանան, քանի որ մահերուն վրայ ծնունդներուն թիւերուն աճումը ցոյց կուտայ գերմանական արիւնին կենսաւէտութիւնը, մինչ հարիւր տարի առաջ քրիստոնէական աշխարհին ամէնէն բնակչաշատ երկիրը, Ֆրանսայի մէջ— 57,000 հոգի միայն կ'աւելնայ այսօր տարեւ տարի, և այս անոնց, գրեթէ ծծմբոտելի թիւն ալ հետզհետէ կը նուազի։ Ֆրանսայի վրայ Գերմանիոյ բուն զօրութիւնը այսպէս յայտնի կ'երեւի, և գերման Բանակին ու նաւատորմին զօրացումը չէ այնքան օր անժխտելի կ'ընէ Գերմանիոյ առաւելակշռութիւնը Ֆրանսայի վրայ։

Հետեւանքը սա՛ եղած է որ գերման կայսրութիւնը այսօր քան միլիոն բնակիչ աւելի ունի քան ֆրանսական հանրապետութիւնը, և ի վիճակի է առաւելն 25 տարիէն վերջ Ֆրանսայի բնակչութեան կրկնապատիկը ունենալու։ Այս տեսակէտով Գերմանիան Եւրոպայի մէջ Ռուսիոյ հետ միայն կարելի է բաղդատել, բայց Ռուսիոյ ընդարձակութիւնը մէկդի թողլով եթէ եւրոպական Ռուսիան հաշուենք միայն, Գերմանիա առանձապատիկ աւելի է։

Գերման կայսրութեան այս սքանչելի աճումը ո՛րքան մեծ է, ա՛լ աւելի դուրս կը ցոլայ այդ մեծութիւնը, եթէ նկատի առնենք իր քաղաքներուն բնակչութեան հին ու նոր թիւերը։ Եւրոպայի մէջ ընդունուած սովորութեան մը համեմատ, մեծ քաղաք կը համարուի ա՛յնպիսի քաղաք մը որ առնուազն 100,000 բնակիչ ունի։ Արդ, այս տեսակէտով, վերջին մարդահամարը սա՛ անակնկալ իրողութիւնը երեւան հանած է որ Գերմանիա քառասունմէկ այսպիսի մեծ քաղաքներ ունի այսօր։

Այս թիւով կայսրութիւնը աշխարհի բոլոր Տէրութեանց գլուխը կը գտնուի։ Նկատի առնելով Մեծն Բրիտանիոյ 1903ի, Ֆրանսայի 1901ի, Ռուսիոյ 1897ի, Միացեալ Նահանգաց 1900ի, Աւստրիոյ 1900ի, Սպանիոյ 1900ի մարդահամարները, Ֆրանսա ունի 15 մեծ քաղաք, Իտալիա 12, Եւրոպական Ռուսիա 16, Մեծն Բրիտանիա 39, Միացեալ Նահանգները 39, Աւստրիա-Մաճառաստան 8, Սպանիա 6 և Գերմանիա 41։

Միւս՝ Եւրոպական և արտաքոյ Եւրոպայի քրիստոնէական Տէրութիւնները կրնանք զանց առնել իրենց մեծ քաղաքներուն աւելի փոքր թիւին համար, որովհետեւ Պելժիա ունի 4, Հոլանտա 4, Զուիցերիա 3 մեծ քաղաք։

Հետեւեալ աղիւսակը ցոյց կուտայ այդ 41 քաղաքներուն յարաբերական աճումը 1900ի և 1905ի մարդահամարներուն համեմատ։—

	1900	1905
1. Պերլին (իր բոլոր յարակից արուարձաններով)	4,454,464	5,054,833
2. Համպուրգ	705,738	800,882
3. Միւնիխ	499,932	538,393
4. Տրէզդէն	396,146	514,283
5. Լայպցիկ	456,124	502,570
6. Պրէսլաւ	422,709	470,018
7. Քէօլն	372,529	425,944
8. Ֆրանքֆորթ (Մայն)	288.989	336,988
9. Նիւրէնպէրկ	261,081	293,868
10. Տիւսէլտորֆ	213,711	252,630
11. Հանովր	235,649	249,619
12. Շթուտկարթ	176,699	246,288
13. Քէմնից	206,913	243,964
14. Մակդէբուրկ	229,667	240,709
15. Շարլոթէնպուրկ	189,305	237,231
16. Շթէթին	210,702	230,570
17. Էսէն	118,862	229,270
18. Քէօնիկսպէրկ	189,488	237,231
19. Պրեմէն	163,297	214,953
20. Տուիսպուրկ	92,730	191,551
21. Ալթոնա	161,501	179,081
22. Տորթմունտ	142,733	175,292
23. Հալլէ	156,609	169,640
24. Շթրազպուրկ	151,041	167,342
25. Քիլ	107,977	163,289
26. Էլպերֆէլտ	156,966	163,000
27. Մանհայմ	141,131	162,607
28. Տանցիկ	140,563	151,088
29. Պարմէն	141,944	155,974
30. Ռիքթարֆ	90,422	152,858
31. Կլլսենքիրխէն	36,935	146,742
32. Տրիէր	135,245	144,110
33. Նէօնպէրկ	95,998	140,932
34. Պրաունշվայկ	128,236	130,423
35. Բօգէն	117,033	135,743
36. Բաձէլ	106,034	120,272
37. Պոխում	65,551	118,000
38. Քարլսրուէ	97,185	111,337
39. Քրէֆէլտ	106,893	110,410
40. Բլանէն	73,888	105,182
41. Վիսպատէն	86,111	100,944

Ամէնէն մեծ, նոյն իսկ առասպելական աճումը ցոյց կուտայ Պերլին իր յարակից արուարձաններով։ Տարուէ տարի այդ մեծ քաղաքը 75,000 հոգի կ'աւելնայ, տասը տարուան մէջ գրեթէ 800,000 հոգի։ Այսօր իսկ արդէն Բարիզէն գերազանցած է, (որ 1901ի մարդահամարին համեմատ 2 միլիոն 714,068 բնակիչ ունէր) և Լոնտոնէն ու Նիւ Եորքէն վերջ աշխարհի երրորդ ամենամեծ քաղաքն է։ Բայց պէտք է ուշադրել թէ Բարիզի հետ հաշուուած չեն չբնակող արուարձանները, ինչպէս Լէվալուա, Բէյէ, Նէյիլլ, Պոլոնիա, Բուլվուա, եւն։ Սակայն այս արուարձանները նոյնքան անմիջական կերպով չեն կցուած քաղաքական մայրաքաղաքին տուներուն ծովին, որքան, դոր սրինակ Շարլոթէնպուրկ, Ռիքթարֆ, Շէօնպէրկ, Վիլմերսդորֆ են, կցուած են Պերլինի։ Բաց ասած, Բարիզ չորս կողմէն լայն և խորունկ պարիսպով մը չըրջապատուած է, «Սէնթիւռ» (Գօտի) ըսուած՝ պարիսպով, որ զայն կը բաժնէ իր բոլոր արուարձաններէն, մինչդեռ Պերլինի հսկայ փողոցները անընդմարելի կերպով կցուած են արուարձաններու փողոցներուն։ Պերլինի զարմանալի աճումին վրայ ստոյգ գաղափար մը կազմելու համար հարկ է գիտնալ թէ 1816ին (ինքնուն տարի առաջ) 182,000 բնակիչ միայն ունէր, և 1871ին, երբ գերման կայսրութիւնը վերահաստատուեցաւ Հօհենձօլլըրնեան Հարստութեան տակ, Ֆրանսայի վրայ յիշատակելի խաչոր յաղթութիւններէն վերջ, տակաւին 826,341 բնակիչ միայն ունէր։ Առաջին միլիոնին քանի մը տարի վերջ միայն հասաւ։ Բուն Պերլին քաղաքը հիմա տարեւ տարի կ'աւելնայ 82,000էն 35,000 հոգի, ինչ որ ըստ ինքեան չատ նշանաւոր կալից է։

Պերլինի արուարձաններուն աճումը ա՛լ աւելի զարմանալի կը թուի, երբ յիշատակենք թէ կսկիկ Շարլոթէնպուրկ աւանը, որ դեռ քանի մը ամիս առաջ իր հիմնադրութեան 200 ամեակը ատնեց, 1816ին 4104 հոգի միայն կը պարունակէր, մտցուած և անշուք գիւղ մը անփառունակ անակներով և առանց անուանկոն և կրթական նշանակութեան, այսօր 236,000 բնակիչ ունի, Քէօնիկսպէրկը և Գրէմմէնը իր եաւը թողլով։ Ամերիկայի մէջ միայն այսպիսի աճում տեսնուած է։ Նոյնը կարելի է ըսել Շէօնպէրկի համար, որ ունի 140,932 բնակիչ և չորս-հինգ յարկ ապարանքներ։ 1871ին տակաւին Շէօնպէրկ 5000 բնակիչ ունէր, միայարկ խեղճուկ տաներով, Պերլինի հարաւային արուարձանն անկիւն մը կորսուած հախճախտ տներուն մէջ։

Հարաւային արուելեան կողմը ա՛լ աւելի խեղճ երեւոյթ մը կը պարզէր Ռիքթարֆ, 9000 բնակիչներով։ Այսօր 162,858ի հասած է։ Առաջին անգամ 1898ին քաղաքի վիճակի բարձրացան Շէօնպէրկ և Ռիքթարֆ։ Մինչեւ այն ատեն գիւղ էին միայն, բայց 80 հազար բնակչօք գիւղեր, աշխարհի ամենէն մեծ գիւղերը ապահովաբար։ Այս երկու արուարձաններէն դատ Պերլինի չորս անեցաւ ուռեցաւ նաև Վիլմերսդորֆ, որ այսօր 63,475 բնակիչ ունի, իր կարգին մեծացնելով Մեծ Պերլինի ամբողջութիւնը։ Զենք ուզեր աւելի մանրամասնութեանց մէջ մտնել այս Լեվիաթան-Քաղաքներուն նկարագրութեան համար։ Տարակոյս չկայ որ այս ատանկ երթալով տասը տարիէն Պերլին պիտի գերազանցէ Նիւ-Եորքը և Լոնտոնը և մարդկութեան ամենամեծ քաղաքը պիտի ըլլայ, պատահականութիւն մը՝ որ ա՛լ աւելի հետաքրքրական կը թուի, երբ գիտնանք թէ Լոնտոնը ձեւացնող 30 անկախ քաղաքներուն բնակչութեան թիւը տարեւ տարի Պերլինի բնակչութեան թիւին համեմատութեամբ աննշան աճում ունի միայն։

Համպուրգ և Ալթոնա եւս տարագային իրարու միանալու հաւանակցութիւնը կ'ընծայեն, որովհետեւ հեռագրական այդ երկու քաղաքներուն թիւերը իրարու կը փաթթուին։ Ի մօտոյ, երկու քաղաքներուն բնակչաց թիւը մէկ միլիոնի պիտի հասնի։ Համպուրգէն քիչ մը վեր Վանսպէք քաղաքը 35000 բնակիչ ունի, Դանօբ բրանդենբուրգի բանաստեղծ Մաթիաս Քլաուսոի հայրենիքը։ Համպուրգի աճումն ալ տարօրինակ կը թուի, որովհետեւ ինքնուն տարի առաջ 100,000 բնակիչ ունէր, այսօր 800,000ը կ'անցնի, այն մեծ նաւահանգիստը, որուն համար Ֆրանսացի Մէլքէօր որ Վոգիւէ վերջերս գրած իր մէկ երկասիրութեան մէջ կը յայտարարէր ցաւած հայրենասիրութեամբ թէ «Այդ Համպուրգի նաւահանգիստը միայն այսօր իսկ ամբողջ ֆրանսական Ծովային նաւահանգիստներուն գործունէութեանց կէսէն աւելին կը կատարէ»։ Նոյն հեղինակը կը յայտարարէ դարձեալ թէ այդ գերմանական նաւահանգիստը մտնող ելնող նաւերուն տարողութիւնը ա՛յ միայն բոլոր ֆրանսական նաւահանգիստներուն շաբեանուերուն էր, այլ ամբողջը կ'անցնի։ Կրնար աւելցնել թէ այս տեսակէտով Լոնտոնէն զերազանց է արդէն, և Նիւ Եորքէն նաեւ կուգայ միայն, և եթէ այսպէս երթայ, ան ալ պիտի գերազանցէ, երբ Էլպայի գետային նաւարկութիւնը Համպուրգի միանայ, և անկէց հարաւ մինչեւ Պոհեմիա երկարի։

1910ի մարդահամարին, տարակոյս չկայ թէ մեծ քաղաքներուն թիւին վրայ պիտի աւելնան Ուլպատրկ (93,882 բնակիչ), Էրֆուրթ (98,640), Միւլհայմ (93,713), Մայէնս (92,210), Միւլհաուզէն (91,176)։ Այսպէս գերման մեծ քաղաքներուն թիւը 50ը պիտի անցնի։ Ինքնուն տարի առաջ Գերմանիոյ մէջ կային միայն իրարու մեծ քաղաք երկու հատ, Պերլին և Համպուրգ, 1871ին 10 հատ միայն, 1880ին 14, 1895ին 28, 1900ին 33։

Վերջացնելէ առաջ ըսենք նաեւ թէ արդի Գերմանիոյ ուրիշ ամենամեծ քաղաքները ինքնուն տարուան չորեանին մէջ երեք անգամ հարիւր հազար աւելի աճած են,—

	1816	1871	1905
Պերլին	182,000	826,000	2,033,900
Համպուրգ	106,000	236,000	800,582
Միւնիխ	60,000	170,000	537,800
Տրէզդէն	49,000	177,000	514,283
Լայպցիկ	38,000	103,000	502,605
Պրէսլաւ	77,000	208,000	470,018
Քէօլն	55,000	129,000	425,944
Ֆրանքֆորթ	45,000	91,000	336,985

Այս տեսակ աճումի աշխարհ տասկաւին ականատես չէր եղած բացի Միացեալ Նահանգներէն, բայց, ինչպէս որ վերը ըսինք, գերման քաղաքներուն այս աճումին պատճառը օտար երկիրներէ գաղթականութեանց չի վերագրուիր, այլ իրենց իսկ սեփական աճումն է միայն պատճառը։

Հիմա կրնանք ըմբռնել թէ ա՛րպիսի արդարանալի հպարտութեամբ Գերմանիա յայտ դրած է իր ցեղին առողջութեան, հարատեւութեան և կենսական ուժերուն վրայ։ Ֆրանսացի, իտալացի և կամ նոյն իսկ անգլիացի տնտեսագէտներ դիտելով, կը պարտաւորուիք խոստովանիլ թէ Գերմանիա հակառակ իր այս անօրինակ աճումին՝ քաղաքապետական ամենակարեւոր բոլոր ինդիրներուն մէջ, ինչպէս առողջապահական կարգադրութիւններու, աղքատաց խնամակալութեան, գեղային նաւարկութեան, քաղաքներու բարեգարդութեան, ջուրերու խողովակաւորումին, մանաւանդ դպրոցական ինդիրներու մէջ գերազանց է ամէնքէն ալ։

Նայէ Ֆրայ Բրէսլաւ

ՁԱՐԻՆ ԿԱՂԱՆԻՑ ՆՈՒԷԼԻՐ.— Նէքրոյ Բ. Կաղանդի առթիւ ըստ սովորութեան զանազան դրամական նուէրներ առաւ։ Մոսկուայի ընդհանուր կառավարչին արամադրութեան տակ դրաւ 100,000 ռուպլի՝ քաղաքին աղքատներուն բաշխուելու համար։

ՄԱՐՈՔԻ ԺՈՂՈՎԸ.— Իտալական կառավարութիւնը Մարոքեան Ժողովին մէջ Իտալիոյ առաջին պատուիրակ անուանեց արտաքին գործոց Նախարդ Նախարար Մարքիզ Վիսքոնթի Վէնոսթա, որ անցեալ օր երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին գործոց Նախարար Սան Ճուլիանոյ մարքիզին հետ, որ յայտարարեց թէ այդ նշանաւոր ժողովին առթիւ Իտալիոյ շահերը կը պահանջեն իրեն պէս մեծանուն դիւանագէտ մը ներկայացուցիչ կարգել Իտալիոյ։ Բաւ թէ ինք միայն կրնայ յարմար մարդը ըլլալ, քանի որ իր իշխանութեան օրով հաստատուեցաւ Իտալիոյ բարեկամութիւնը Ֆրանսայի և Անգլիոյ հետ, հետեւաբար Երբեակ Զինակցութեան և այդ կրկին բարեկամութեանց պատասխանատուութիւնը կարող է առանձնել արժանաւորապէս։ Իր անուանումը խորին գոհունակութիւն մը առաջ բերած է քաղաքական շրջանակներու մէջ, և Սան Ճուլիանոյ եւս վաստակցաւ բոլոր իրմէ բաժնեղներուն համակրութիւնը։ Վիսքոնթի Վէնոսթայի անուանումը Պերլինի մէջ եւս հաստատուն և ապահով երաշխաւորութիւն մը կը համարուի իբրեւ նշան նոր նախարարին զգացմանց հանդէպ Գերմանիոյ։ Վիսքոնթի Վէնոսթայի հետ Ալժեզիրաս պիտի երթայ նաև ուրիշ Իտալացի դիւանագէտ մը։ Թրիպունա կը գրէ.— Այս պատասխանը բաց յոյժ դժուարին պաշտօնը ընդունելով Վիսքոնթի Վէնոսթա Իտալական կառավարութեան և երկրին շնորհակալութեան արժանացած է իրաւամբ։»

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՏՐԱԿԸ.— Ֆրանսայի հետ եկեղեցիին բաժանման վրայ Վատիկանի պատրաստած Սպիտակ Տետրակը շատ նոր բաներ չի պարունակեր։ Ամենամեծ վաւերաթուղթերը կը վերաբերին Բամբուլա կարթնալին Վատիկանի մօտ ֆրանսական դեսպանին և գործակատարին հետ, Բարիզի Պապական նունցիակին Ֆրանսական կառավարութեան հետ կատարած բանակցութիւններու, ինչպէս նաև Ֆրանսայի խորհրդարանական պայքարներուն, և Նախագահ Լուպէի Հռոմ այցելութեան մասին գտնուած հաստատին մէջ Վիքթոր Էմմանուէլ Գ. առաջին անգամ ըլլալով անուանուած է «Իտալիոյ Թագաւոր»։ Ինչ որ 1870էն ի վեր առաջին անգամ կը պատահի Վատիկանեան վաւերաթուղթի մը մէջ։

ՌՈՒՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐԸ ԹՕՔԻՈՅԻ ՄԷՋ.— «Ժուռնալի համբաւաւոր Թոքիոյ Լիւսովիք Նօռուս պատերազմական գերիներուն դժգոհութեան նշաններուն վրայ հետաքրքրելը կը հեռագրէ.— Նարաչնոյի ճաքանական զօրանոցին մէջ պահուած ռուս պատերազմական գերիները դժգոհ են իրենց վերադարձին պատրաստութիւններուն յապաղման վրայ։ Ուղղակի աղերսագիր մը ուղղուցին Զարին օրպէս զի բարեհաճի հրամայել իրենց վերադարձը։ Ճաքանցի զօրավար Թապաքի, որ Թօքիոյի առաջին զօրաբաժնին հրամատարն է, անձամբ նաբաչիմ գնաց քննելու համար կացութիւնը։ Կը տեղեկագրէ թէ ռուս գերիներուն պէտ զօրավար Տանիլովի հետ բանակցութեան մտած է մրջոցներ ձեռք առնելու համար։»

ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԿՌԻԻ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ԵՒ ՃԱԲՈՆՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ.—Անցեալ Բշ. գիշեր Բաքինի մէջ ճաքանցի պահակ զինուորներու ջոկատ մը կռուի բռնուեցաւ գերման պահակազօրքերուն մէկ քանի զինուորներուն հետ։ Կռիւը երթալով կատաղի երեւոյթ մը առաւ։ 12 գերմանացի և ութը ճաքանցի վիրաւորուեցան։ Գերմանացի մը մինչեւ 28 տարիի հասած սատացաւ, չորս ճաքանցի զինուոր հոգեւարք վիճակի մէջ են։ Պատճառը դեռ յայտնի չէ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ

(1905 Դեկտ. 24 Շաբաթ)

ՑՈՐԵՆ

Գերման Առաջին օրեան	41	ֆր.
» երկրորդ »	39½-40	»
Մաքլիւթ »	35-36	»
Զուվարլը »	33-33½	»
Մէրթ առաջին, օրեան	41-41½	ֆր.
» միջին տեսակ	39½-40	»

Այսօր ժամեցաց 9 վրան ցորեն Ա. նասլ։

ԱԼԻՒՐ

Ցեղական քրմա Ա. պարկը	77-78	գր.
» » Բ. »	73	»

ԹԷՓ

Օրեան 19 ֆրանս։

ԳԱՐԻ

Քէօսէյնէզ	14-14¼	գրչ. դրիւք
Մէրսին և Բուտլի	13-13¼	գրչ. դրիւք։

Մէկ չարթուան ժամանած ապրանք ցորեն Ակատալ 43 վրան, ալիւր արտասահմանէ 4500 պարկ։

ՏՕՔԹ. ԶՐԱՔԵԱՆ

Ամէն օր կը գտնուի առաւօտէն մինչեւ ժամը 7 կէսին Բաշա, Կարապետ էֆ. Պէրպէրեանի դեղարանը և ժամը 8-11, Գումգարու Նշանճի Ճատէսի, Ցակոբ էֆ. Ղեղվէճեանի դեղարանը։

Վերոյիշեալ դեղարաններուն մէջ Դ.ի և Շբթ. օրերը միւսներն ժամերուն ձրիապէս կը դարմանէ, ամէն տեսակ հիւանդները։ 4—10

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԵԼԵՒՆԱԿԱՆ ԱՌԱՐՔԻՆ

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ

Ը. ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

(Շարունակութիւն)

Ողբանգաստ առեանին առջեւ դեկտեմբեր 1ի հինգշաբթի օրը տեղի ունեցաւ ութերորդ դատավարութիւնը եղեւնական արարքին հեղինակներուն և չարաւնակուեցաւ վկաներուն ունկնդրութեանը։

ՍԱՎԱԹՕՐ ՔԷԼԷՐԻ ԺՈՎԶԷՖ, Մալթացի, քսանչորս տարու, անգլիախօսակ, որ Բերա, Ակնալը Զէշմէ, Քալեմնէը Քալլուք, Իլքի Քալեալը փողոց 32 թիւ տունը կը բնակի և Սինկէր Ընկերութեան պաշտօնեաներէն է։ Ցայտարարեց թէ նոյն վաճառատան պաշտօնեաներէն Քէնարիան, գեպքէն գրեթէ հինգ-վեց ամիս առաջ գնաց, տակաւին չի գիտեր ո՛ւր։ Քէնարիան նոյն վաճառատունը գտնուած ատեն ծեր մարդ մը մէկ քանի անգամ եկաւ որուն համար կ'ըսէր թէ հօրեղբայրն է, բայց չի գիտեր թէ ի՛նչ բանի վրայ կը տեսակցէին։ Քէնարիան Ժորիսի հետ ալ կը տեսակցէր, տակաւին չգիտեր թէ ի՛նչ բանի վրայ։ Ժորիս ասկէ ու անկէ շատ մը նամակներ կը տանար, բայց այդ նամակները վաճառատուն չէին բերուեր, այլ լսած էր որ տուփ մը ունի նամակատան մը մէջ։ Ժորիս դէպքին օրը վաճառատունն էր, տակաւին ուշադրութիւն ըրած չըլլալով չտեսաւ թէ ի՛նչ վիճակ ունէր։ Ժորիս ամէն առտու երեքսաղան ժամը 8ին վաճառատուն կուգար, բայց նոյն օրը ե՛րբ եկած ըլլալուն ուշադրութիւն չըրաւ։ Ժորիս միւս ընկերներէն ուրիշ կը տեսնուէր Քէնարիանի հետ։ Հարցուցաւ Ժորիսի թէ ի՛նչ պիտի ըսէ այս վկայութեան, պատասխանեց թէ ճիշդ է և թէ ըսելիք մը չունի։

Լսուած վկաներէն ՍԹԷՓՕ իր յայտարարութեանց պահուն Ալէքսօ անուն մարդ մը յիշած ըլլալով, նախագահը յարմար դատած էր զայն ևս հրաւիրել։ Ալէքսօ բանտարկուած ըլլալով, բանտէն բերուեցաւ։ Դատարան հրաւիրուեցաւ նաև ՍԹԷՓՕ։ Երկուքն ալ դատարանին ներկայացան։ ՍԹԷՓՕ յայտարարեց թէ իր ըսած Ալէքսօն այդ չէ։ Նորէն հարցափորձ կատարուելով, ՍԹԷՓՕ կրկնեց իր նախորդ յայտարարութիւնները, յայտնելով որ վերոյիշեալ Ալէքսօյի խօսքերը՝ ԱԹԷՆՔԷՆ նամակ եկած ըլլալու և պոմպաներու մասին են, դէպքէն եաքը ըսած է թէ չի գիտեր որ Ալէքսօ հիմա ո՛ւր կը գտնուի։ Բանտէն բերուած Ալէքսօ ալ ըսաւ թէ ներկայ գտնուող տեղեկութիւն չունի։ Նկատելով որ ՍԹԷՓՕյի՝ Ալէքսօյէն լսած խօսքերը Քէօսէ Արիսթիտի փախուստէն և դէպքէն յետոյ եղած են կարեւոր չնկատուեցաւ Ալէքսօն բերել տալ։

ՏԷՄԻՍԹՈՔԼԻ ՍՈՒՄԱ ԲԱՄԻՆՈՆՏԱ, Պոլսեցի, 30 տարու խուզարկութեան հրամանագրով մը փնտռուած ու դատարան բերուած էր և որ նախապէս Բերա, Թէրէ Պաշը թիւ 12 տունը և հիմա Թաթավլա տուն մը կը բնակէր ու Ղալաթիա Շէհեւիվար փողոցը Սումա ապարանին արտնատէրն է։ Ցայտարարեց թէ իրիկունները Բերա Պալըք Բազար, Մանալի գինետունը կ'երթար։ հոն Արիսթիտի կոչուած անպեկ անմօրուս մարդ մը կը տեսնայ և այդպէս ճանչցաւ։ Այդ անձը կ'ըսէր իրեն թէ հայրը Ռուսիայէն իրեն դրամ կը ղրկէ և թէ ինք իտալացի է։ չատ դրամ ունենալով մեծ մասամբ ֆրանսական ոսկի կը ծախսէր։ անցած Ցունիսին Բիբա ու կինը միջնորդի առաջնորդութեամբ Օթել Ռուսիայէն գալով իր մօրը Ամինայի վարձած տանը մէջ երկու սենեակ վարձելով 14 օր նստան, այդ միջոցին համար 20 ֆրանսական ոսկի տուին։ Այդ պարագաները իր մօրմէն իմացաւ սակայն ինք չտեսաւ։ Դիտել տուեցաւ վկային թէ նախորդ հարցաքննութեան մէջ ըսած էր թէ Բիբա ու կինը իր մօրը տանը մէջ վեց ոսկիի երկու սենեակ վարձած էին մինչդեռ 14 օրուան համար 20 ֆրանսական ոսկի տուին և թէ ըսելով որ գիւղ պիտի երթան, գացին յանձնարարելով որ սենեակը ուրիշին չտան։ Վկան պատասխանեց թէ ինք մօրը քով չէր նստեր, այլ իրիկունները երբեմն կը հանդիպէր և կէս ժամ չափ կը մընար։ Ինք զանոնք չէր տեսած, այլ միայն մօրմէն իմացած էր։ Արիսթիտի թէեւ յստակօրէն կը խօսէր բայց արտասանութենէն յայտնի էր թէ յոյն չէ. օր մը Սիլիւտար աղայի մէջ տեսաւ՝ հետը կիներով. չգիտեր թէ ի՛նչ գործով կը զբաղի. միայն թէ առաջները ըսաւ որ Ղալաթիա՝ Պանքային քովը լուսանկարչութիւն կ'ընէ։

ՍՕՖԻ ՈՐԴԻ ԵՈՐԿԻՒ, Պոլսեցի 23 տարու, կինը հանգուցեալ Անթաւանի, որ Բերա, Թարլա Պաշը, Իլքի Գալալալը փողոց, թիւ 8 տունը կը բնակի։ Ցայտարարեց թէ օր մը Անգլիական դեսպանատան դիմացը՝ ժամագործ Տէմիսթոքլիի խանութը երթալուն, Քէօսէ Արիսթիտին հոն տեսաւ։ Ժամագործը ըսաւ թէ Քէօսէ Արիսթիտի դուրսէն եկած է և առաջարկեց որ սենեակ մը վարձու տայ, ինք ալ հաւանեցաւ և երկու օր ետքը Արիսթիտի գալով սենեակը տեսաւ և ըսելով որ ուրիշ սենեակ մը կայ, ա՛րը որ իրեն յարմարի անիկայ պիտի վարձէ, գնաց։ Ցետոյ նորէն գալով 3½ ոսկիի վարձեց իր տանէն գործերը տեղաւորելու։ Զորս հինգ անգամ եկաւ գնաց, և անկէց ետք այլ ևս չեկաւ։ Արիսթիտի կ'ըսեր թէ ինք վիէննացի եկած է և թէ հայրը դրամ կը ղրկէ։ Քէօսէ յանարէն կը խօսէր։

ԵՈՐԿԻ ԵԱՆԻ ՔԻԹՐՈՍ, Պոլսեցի, 35 տարեկան, որ Բերա, Այա Քանթինոս եկեղեցիին շրջակայքը, Պաստամ փողոց 11 թիւ տունը կը բնակի եւ Քալեմնէը Քալլուք՝ Քէթթրօ փողոց 24 թիւ խանութին մէջ ժամագործ է։ Ցայտարարեց թէ առաջները Քէթթրօ փողոցը Ալէքսոյի քաղաքային մէկ կողմը ժամագործութիւն ըրած ատեն, հոն կը յաճախէր Քէօսէ Արիսթիտի տրուն հետ կը տեսակցէր։ Ինչ արհեստ ունենալը չգիտեր, տակաւին Քէօսէ ըսաւ որ մայրը մեռած ըլլալով, հայրը ուրիշ կնոջ մը հետ ամուսնացեր է եւ ինք այդ կնոջ հետ չկրնալով ապրիլ, հայրը զինքը Պոլիս ղրկեր է եւ դրամ ալ կը ղրկէ։ Արիսթիտի երկայնահասակ էր, նիհար եւ անպեխ անմօրուս, յունարէն կը խօսէր եւ կ'ըսէր թէ Ռուսիացի է։ Քէօսէն անգամ մը հիւանդացաւ և ապաքինելէն ետքը երբ տեսաւ ու ասուն հարցուց, մտերը կը բնակիմ, ըսաւ ուրիշ բան չյայտնեց։ Դէպքէն մէկուկէս ամիս առաջ և անկէ վերջը այլ ևս չտեսաւ զայն։

ԷԼԷՆԻ ՈՐԴԻ ԱԼԷՔՈՅԻ, 22 տարու, Պոլսեցի, որ Բերա, Պալըք Բազար. Թէթթրօ փողոց, 31 թիւ տունը բնակող հանրատան տիրուհի Անիքայի ազգիկն է։ Ըսաւ թէ անցած Զատիկին գիշերը դերձակ Եֆէնտիի և ծխավաճառ Մաթէոյի հետ եկաւ երկայնահասակ, նիհար, սեւ մազերով ու աչքերը քիչ մը չիլ Արիսթիտի անուն անպեխ անմօրուս մարդ մը, զոր նոյն իրիկունը առաջին անգամ տեսաւ. ատանք նոյն գիշերը մնացին։ Արիսթիտի երեք մէտիա տուաւ՝ իբրեւ անկողնի ու գործելուրի ծախք։ Երեք չորս օր ետքը Մաթէօ, Արիսթիտի, դերձակ Լիլոր և ուրիշ մը, նորէն եկան, բայց նոյն գիշերը միայն Արիսթիտի մնաց և գործելուրի դրամէն զատ մէկ ֆրանսական ոսկի տուաւ։ Արիսթիտի յունարէն կը խօսէր։ Ասկէ ետքն ալ քանի մը անգամ եկաւ. օր մը անցագիր մը ցոյց տուաւ, ըսելով որ Բարիզ պիտի երթայ և քաւ թէ իր հայրը Ռուսիոյ մէջ վաճառական է, իրեն դրամ կը ղրկէ և թէ ինք ալ Պոլսոյ մէջ հայր ունեցած առնելիքները գանձելով կը ղրկէ։ Արիսթիտի գրեթէ քսան անգամի չափ իր տունը եկաւ և վերջին անգամ Ցունիս 26ի օրը տեսաւ, որմէ վերջը այլ ևս չհանդիպեցաւ անոր։ Արիսթիտի իր ընկերներուն ծախքն ալ ինք կը վճարէր։

ՔԱԹԻՆԱ ՈՐԴԻ ԼԷՈՆԻՏԱՑԻ, Պոլսեցի, 20 տարու, որ Բերա, Ամալը Մէսէիա, տուն մը կը բնակի։ Թուրքերէն չգիտնալով, թարգմանի միջոցաւ յայտարարեց թէ Սրէվէս Բրէի կոչուած Քէօսէ Արիսթիտիս, որ մը, Թարապիոյ մէջ տեսաւ՝ Մաթէօ, Երասիմ և Սամանուն ընկերներուն հետ, մինչեւ իրիկուն անոնց հետ էր, բայց ետքը բաժնուելով Քալեմնէը գնաց։ Անգամ մը ալ այդ Արիսթիտին տեսաւ Անիքայի տունը. չգիտեր թէ ի՛նչ արհեստ ունի, չտեսաւ թէ ի՛նչ տեսակ դրամ կը ծախսէր. վերջին անգամ ալ գրեթէ հինգ-վեց ամիս առաջ տեսաւ զայն։

Վկաներէն Բերա, Բանկալթի, Էյրէգ էֆէնտի փողոց 24 թիւ տունը բնակող 16 տարու Ցունանստանցի Էսթէն Տալլիօ որդի Ալէքսանդրի. Բերա, Թըմ-Թըմ փողոց, մասմանա Տուտէյի տունը բնակող և քարտիի պաշտօնեաներէն Նիքոլաքի Եֆէնտիի կինը՝ 35 տարու Պոլսեցի Մարի որդի Աբրսթալի. Ալա-Համամ, Տիւլպենտի փողոց բնակող 40 տարու Աթէնքցի Քաթինա որդի Եորկիի և նոյն փողոցը բնակ

ունեցած ասելը բնակող կառավարան 38 տարու Մէկմէտի որդի Բամզան աղա էր իր ծննդավայրը Ռուսճուք գրած էր։ Գէշկիթաշի կողմը կառավարութիւն ընող և եղեռնական արարքին առնչեալ ու օտարերէն ծանրագոյն վիրաւորուող 35 տարու Բարլավաց Հասան որդի Իպրահիմ, դեռ Կիմիլ Սալի հիւանդանոցին մէջ կը դարմանուէր և հոգեւարք վիճակի մէջ էր։ Բերա, Թէփէ Գալէ, Բուսալ օդէլին ապատարկուներէն հեղեղնապատակ 53 տարու Վասիլ որդի Յանիի ֆիւանդ ըլլալով չարժելու անկարող էր։ Բերա, Սինկէր ընկերութեան Տօրէն Մ. Բօզէնշթայն և Դալաթիա, Նորատունկեան խան գրասենեակ ունեցող ու Մօտ Շեթա Գանդոկը բնակող ռուսահպատակ Տօքթ. Զէրքաքի չէին գտնուած։

Այս բացակայ անձերուն մէկ մասին վկայութիւնները փոխառականներուն վերաբերեալ ըլլալով, ընդ. դատարանին և պաշտպան փոխարանները պահանջմամբ հրապարակաւ կարդացուեցան անոնց հարցաքննութիւնները։

ՐՈԶԷՆԹԱԼԻ յայտարարած էր թէ Ժորիսը Սինկէրի վարչութեան մէջ առաջ պաշտօնեաներէն Մ. Գէչի յանձնարարութեամբ։ Երեք տարի կը պաշտօնավարէր Ժորիս, որուն լուսնացութեան համար, գործունէութիւն մը չտեսնելով անոր վրայ, կարւոր գործեր չէր յանձներ անոր։ Եղեռնական դէպքէն ամիս մը առաջ թէ՛ առաջուները և թէ կէս օրերուն Ժորիս կէս ժամ, երեք քառորդ ժամ կ'ուշանար, որով աղդարարութիւններ ուղղեց և անկէց ետք կանոնաւորաբար սկսաւ յանձնել։ Լսած էր որ Ժորիսի կինը դերձակութիւն կ'ընէր, հետեւաբար կը կարծէր որ Ժորիս կ'ուշանար իր կնոջ պէտք եղածները գնելու համար։ Ըստ ասողներուն վանատան տարեւոր երաշխաւորութեան գումարին տեղ, Ժորիս 250 ֆրանքնոց արժեթուղթ մը յանձնեց։ Ժորիս բնաւ չէր դժգոհար վիճակէն և ամսականի յանելում չպահանջեց։ Ժորիսի ձերբակալուելէն ետք կատարած քննութեան պահուն հասկցուեցաւ որ Ժորիս Հայոց հետ յարաբերութիւն ունէր և Քէնթրեանի հետ ալ սրտակցութիւն և մտերմութիւն։ Աբդէն վարչութեան մէջ Քէնթրեան և Ժորիս դէմ դիմաց կը նստէին և յաճախ անոնց մասնաւոր խորհրդակցութիւնը տեսնելուն, երկուքին ալ պէտք եղած աղդարարութիւնները կ'ուղղէր։ Քէնթրեան մարտ ամսուն մէջ հիւդիւրթի օր մը իրեն եկաւ և յայտնելով թէ հարը հիւանդ է, շաբաթականը ուղղ, վճարուեցաւ դրամը և անկէց ետք անգամ մը ալ չեկաւ վաճառատուն, ինչ որ վերագրուեցաւ անոր հօրը հիւանդութեան ծանրանալուն։ Մարտի 17ին Քէնթրեանի հարը վարչութեան ներկայանալով զուակին եկած նամակ մը յանձնեց, ուր Վասիլ գրած էր թէ դրամը իր հօրը վճարուի։ Ասոր վրայ հօրը տրուեցաւ ամսաթղթակներէն մնացած 20 ոսկի 80 ղրշ.ը։ Անկէց ետք ո՛ և է տեղեկութիւն չեկաւ Քէնթրեանի մասին։

ԷՕՔԻՆ ՏԷԼԶԻՕ, իր հարցաքննութեան մէջ յայտարարած էր թէ երբ Գարակէօզօքի վաճառատունը կ'աշխատէր, երկայն հասակ, անպէտ անմօրուս, կանացի ձայնով և ինքզինքը Իտալացի հռչակող Սիլվիո Բիչի վաճառատուն գալով կը տեսակցէր Գարակէօզօքի հետ։ Ցաւոյ Գարակէօզօքի վրճակ ելլելով, զինուորական ծառայութիւնը կատարելու համար Ռուսիա մեկնեցաւ, և Սիլվիո Բիչի փոխանորդաբար յանձն առաւ վաճառատան գործառնութիւնները վարել։ Հաւատ որ ասոր փոխարէն Գարակէօզօքի դրամ չառաւ, այլ բարեկամութեան համար յանձն առաւ այդ գործը։ Վաճառատունը գտնուած սասն, մէկ երկու անգամ ֆրանսական նամակատունը նամակ տարաւ, Սոֆիա դրասնուազ Հայուհի մը հացէին։ Սասարիական նամակատունէն ալ Բիչիի դրամ կուգար 50էն մինչեւ 250 ֆրանք, սակայն ո՞ւրկէց և որո՞ւ կողմէ գալը չդիտեր։ Սիլվիո Բիչի նամակ դրած առեն, զինքը քովը չէր ուզեր, և դասնի կը գրէր, օրով չդիտեր թէ ինչ կը գրէր։ Նաև չդիտեր թէ անոր եկած նամակներուն բովանդակութիւնը ի՞նչ էին։ Քանի մը անգամ Գալէն Հայ մը կարդ մը սահեղնագործութիւններ բերելով «Ալֆոնս ո՞ւր է» հարցուց։ Իսկ վաճառատան մէջ Ալֆոնս անուն մէկը չեկաւը յայտնեց, բայց այս պարուն Սիլվիո Բիչի եկաւ և ընդդիմ տեղեկանալով իրեն պատուիրեց որ Ալֆոնս իր անունը ըլլալով, ոչ մէկն ալ երբ հարցուի ուշադրութիւն պէտք է ընէ։ Գարակէօզօքի լուսանկարը յատուկ գործիք և կազմած կը ծախէր։

ԿԱՌԱՎԱՆ ԲԱՄԶԱՆ ԱՂԱ հարցաքննութեան մէջ յայտարարած էր թէ Նիլլի իրենց տան շրջակայքը Զաղրաս էֆ.ի ախոռին կէս խանութին մէջ գտրի ծախող Զամպալէ իմացաւ որ գովի ախոռը վարձած են և երեք ամսական կանխիկ վճարած։ Ախոռը վարձուելէն 5—6 օր ետք շագանակագործ երկու ընիկ ձիեր բերուեցան։ Ախոռը կայրն Մկրտիչ անուն կառապան մը և Սրուանդ անուն ձիագարման մը։ Երբ օր մը հարցուց Մկրտիչի թէ կառք ունի՞ թէ ոչ, պատասխանեց թէ իրենց տերը Վիեննա գնաւելով, կառքը հանկից պիտի ղրկէ։ Այդ օրերուն, երկայնահասակ, անմազ, մէկ աչքը մուէն փոքր, շուրջ 20 տարու Հայու նմանող դէմքով և Թուրքերէն խօսող մէկը ախոռ գալով, բաւ թէ կառքը մաքառուն եկած է և երեքը մէկէն գացին զայն հանելու համար մաքէն։ Երեք օր ետքը կառքը եկաւ։ Օրուն վրայի մամլիթին հանուելը տեսաւ։ Երբ անիւները հանուելով լծուեցաւ, ասոնցմէ մէկուն քաշուելու ելած ըլլալով, կառապանի մը ղրկեցին չնել ասուին։ Ցետոյ մրջնասակ, գրբուգ, դեղին, կոշտ և ծայրը սուր պեխերով, գանգատաչուի, խարտեաշ առաջ յօնքերով, մրջակ քիթով, կարմրայտ անձ մը ալ ախոռ կը յանախէր։ Ասմամբ մարդը գալով կ'ըսէր թէ «էֆէնտին կառքը կ'ուզէ» ու կ'երթար։ Մկրտիչ նոյն կարմրայտ մարդուն հետ կը նստէր կառապանին տեղը։ Ձիերը կը վարէր Մկրտիչ և կ'երթային դէպի Բերայի կողմը։ Եղեռնական դէպքէն երկու երեք օր առաջ ձիագարման Սրուանդի համար կարմիր գրիներով բահկոն մը և տաբատ մը գտեցին։ Դէպքին օրը, ուրբաթ, ժամը 4ին, կառքը լծելով գայլեր, երբ Սրուանդ ըսաւ թէ Պօ.իւքտերէ կ'երթան և մինչեւ 15 օր չպիտի գան։ Անկից ետք ա՛լ չվերադարձան։ Մկրտիչի տեղ եկող անձը Թուրքերէնը լաւ կը խօսէր, և ա՛ր ազգէն ըլլալը հասկնալու համար թէև չհարցուց չփնտռեց, սակայն, Մկրտիչի խօսքին նայելով անիկա Վիեննայէն եկած է եղեր։ Ցոյց տրուած կառքի բեկ-ները Մկրտիչի կառքինն էին։ Մկրտիչի և Սրուանդի պատկերները ճանչցաւ։ Նոյն կարմրայտ անձին տանը Ծորկի ըլլալը իմացաւ Զամպալի որդին Սուրիցէն։

(Շարունակելի)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

ԽԱՒՆ ԺՈՂՈՎՈՑ վերջին նստին մէջ հետաքրքրական խնդրով մը զբաղած է վարչութիւնը։ Սրբոյդ Բարիս Տաքէսեան, որ Տաքէս Ամիրայի աղգատոհմին կը վերաբերի, խնդրագիր մը տալով Ս. Պատրիարք Հօր, խնդրած է որ իր գորդատասէն ժառանգ մնացած Ս. Կարապետի մասունքը, որ Խազիւղի Ս. Սարգիսնոս եկեղեցւոյն նուիրած է ժամանակին, այժմ եռարուի իրեն, առարկելով թէ օտարազգաւոր քրիստոնեաներ, այդ նուիրական մասունքին համար մինչեւ 900 ոսկի տալ արամադրուած են։ Օրիորդը հիմա կը խնդրէ Պատրիարքարանէն որ այդ մասունքը կամ իրեն վերադարձուի և կամ իր ապրուստին ապահովութեան համար դրամն մը մատծուի, քանի որ նախապէս այս պայմանաւորուած է Ս. Կարապետի հրաշագործ մասունքի Խազիւղի եկեղեցւոյն։ Խառն ժողովը նկատողութեան առնելով Օր. Բարիս Տաքէսեանի խնդրագիրը, որոշեց մասունքը եռ չի տալ յիշեալ օրիորդին, քանի որ նախընթացը չունի ցարդ ապրելի վերադարձում մը կամ օգնութիւն մը, այլ որոշեց Պատրիարքական շրջաբերական մասնաւոր նուիրատուութեամբ մը գտացնել Տաքէսեան Ամիրային յետոյ չառաւիղներէն մին, որ այսօր կարօտութեան և անձկութեան մատնուած է նիւթապէս։ Աւելորդ չէ ըսել թէ Տաքէս Ամիրան մէկն է մեր հին սերունդին պատկանող բարեգործ անձնաւորութիւններէն, որ այնչափ յիշատակներ ունի այլ և այլ եկեղեցիներու մէջ։ Արդէն Դալֆեան Սրբանոցի չէնքն ալ կառուցուած է հանգուցեալ Տաքէս Ամիրայի ապարանքին վրայ։ Գարաքէհեան Սրմանեան Գէորգ պէյի ամուսինը և Բարձր. Աբրահամ փաշա Գարաքէհեանի մայրը՝ Տրկին Էպրուկ Երամեան, որ մինչեւայն ժամանակ զոքանչն է նաև հանգուցեալ Նուբար փաշայի և մեծ մայրը՝ Վսմ. Կոլոս փաշա Նուբարի։ Բարեգործ աղջիկն է Տաքէս Ամիրայի Տրկին Էպրուկ Գարաքէհեան, ոչ մէկ եկեղեցիներու, դպրոցներու ու Ազգ. Հիւանդանոցը կը քաշալերէր իր առատ նուիրատուութիւններովը, այլ նաեւ իբրեւ մաքով ու սրտով զարգացած ճշմարիտ Տիկին՝ մարի աշխատաւորներուն, խմբագիրներուն ու գրագէտներուն ալ կը յատկացներ իր նիւթական օժանդակութիւնները, անընդհատ քաջալերելով մասնաւոր ու գրականութիւնը։ Տաքէս Ամիրան արդէպ կարկառուն դէմք մըն էր Հայ մեծատուններուն մէջ որ հոգեկոր Տ. Տ. Գէորգ Դ. Կաթողիկոս մասնաւորապէս լիակատար կենսագրութիւնը պատրաստել տուաւ հանգուցեալ Գալֆեան Սրբուհի մայրապետին, մասնակցութեամբ ծանօթ կենսագիր Աբրահամ Այվազեան էֆ.ին, և պահեց զայն Մայր-Աթոռոյ մատենադարանին մէջ, պահելու հրատարակելու համար։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ Հայրը երէկ Բերայի Ս. Յարութեան եկեղեցին իջնալով, նախագահեց արարողութիւններուն։

ՊԱՆՏՐՄԱ-ՊԱԼԸԲԷՍԻԻՐԻ Պատրիարքական Փոխանորդ Տ. Կարապետ Մ. Վ. Մաղլաքեան, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր Դեկա. 15 Թուակիր պաշտօնագիրը 22ին ընդունած ըլլալով Նիկոմեդիոյ առաջնորդարանէն, այսօր Պարթիզակէն նամաքրանէն, այսքան քաղաքս գալու, Ս. Պատրիարք Հօր օրհնութիւնը և հրամանները ստանալէ վերջ իր պաշտօնատեղին երթալու համար։ Պատրիարքական օրհնութեան կոնդակը ևս շարաթ օր գրուեցաւ և պատրաստուեցաւ։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ կողմէ հրահանգ մը պիտի պատրաստուի Աղեքսանդրիոյ մէջ քաւարկութեամբ նոր Թաղ. Խորհուրդ կազմելու համար։ Երկար առանէ առժամեայ Թաղ. Խորհուրդով մը մինչ կը մատակարարուէր Աղեքսանդրիոյ եկեղեցին, Բարթոլ փաշայի առենապետութեան ատակ։ Հրահանգը պիտի հղուի թէ արդնք ընտրող և ընտրելի ըլալու իրաւունք պիտի կրնան ունենալ տեղական պահանջմանց և պատրիարքարանի օրէնքի ոգւոյն համաձայն։

ՇՈՒՄԼԱՅԷ հասած տեղեկութիւններէ կ'իմանանք որ Թաղ. Խորհուրդին դէմ դժուարութիւններ յարուցուեր են և փորձեր է բոլորովին վերարել զայն դպրոցին և եկեղեցիին մատակարարութենէն։ Սակայն Թաղական Խորհուրդը նոքէն վերահաստատուեր է և անցեր է իր պաշտօնին գլուխը։

ՊԱՏՐ. ՓՈԽԱՆՈՐԴ Տ. Գաբրիէլ Սրբազան ընկերակցութեամբ գործակատար Արիս էֆ. Ֆէսճեանի երէկ Ցունաց, Հայ-հռոմէականներու և Ասորւոց պատրիարքարանները և Պալկարաց Եկեղարքարանը երթալով, ինչպէս գրած էինք, Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ Ս. Մենդեան ասոր չնորհաւորեց։

ՈՐԴԻՈՑ ՈՐՈՏՄԱՆ ասին առթիւ, շաբաթ օր Երուսաղէմատան մէջ, Պատր. Փոխանորդ Տ. Եղիշէ Մ. վրդ. Զիլիկիրեան ընդունեց չնորհաւորական այցելութիւնները եկեղեցական և աշխարհական անձնաւորութիւններու։

ՊԻԼԻՃԻԿի նորընտիր առաջն. տեղապահ Տ. Թաթուլ վրդ. շաբաթ օր Պոլիս եկաւ և ուղղակի Ս. Պատրիարք Հօր բնակարանը գնաց և ներկայացաւ Ն. Սրբազնութեան։ Առաջն. Տեղապահին պաշտօնական գրութիւնները Պիլէճիկ ղրկուած ըլլալով, մէկ քանի օրէն Տ. Թաթուլ վրդ. կը մեկնի իր նոր պաշտօնատեղին։

ՎԱՂԱՄԵՆԻԿ նուագդ Ց. Վարդ. Թանվանեան մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Գալֆեան Որբանոցին նուիրած են խմբագրութեան ձեռամբ Տէր և Տիկին Ց. Վրթանէսեան և Վահրամ էֆ. Կարմրուկեան մէկ մէկ օսմ. ոսկի։ Կը խնդրուի մասնաւոր ընկալագիրով ընդունիլ այս երկու ոսկին։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ.— Տիկ. Ադալտ Տ. Ներսէսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրած են.— Ամեն՝ Ս. Պատրիարք Հայր 540, Միհրան էֆ. Տ. Ներսէսեան 324, Տէր և Տիկին Միհրան Աշնան 108, Տէր և Տիկին Կամիտաս Օրմանեան 216, Պ. Պօղոս Տ. Ներսէսեան 108, Տիգրան էֆ. Դարպասեան 108, Կարապետ էֆ. Մուրատեան 54, Օր. Արաքսի Տ. Ներսէսեան 54, Օր. Աղբարիի Տ. Ներսէսեան 54. Նախորդէն 5262, գումար 6828 ղրշ.։ Նախորդ ցուցակին մէջ այրի Տկն. Երանուհի Վ. Օրմանեան սխալմամբ եղած է այրի Տիկին Սուքնի։

Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ նոր տարւոյ առթիւ օրբոց խաղալիք գնելու համար հաւաքուած նուիրատուութիւններն եղած են. Սոֆի Ց. Մկրտիչեան 20, Սաեփան Ց. Մկրտիչեան 20, Հայկ Գ. Պապեան 20, Արմենակ Վ. Պապեան 20։

ԳՈՒՄԳԱՒՈՒԻ Աղքատախնամին հաւաքուած նուիրատուութիւնները եղած են Դեկա. ամսոյ մէջ։ Տ. Տիրայր Վ.ի ձեռամբ բարեսէր սիմ 216, Տէր և Տիկին Տոնատ Փափազեան հանգուցեալ Սր. Պաղտիքա Քիւրքճեանի յիշատակին 216, Տ. Արիստակէս քն. Զէրվէճեանի ձեռամբ՝ հանգուցեալ Ճանիկ էֆ. Քէչճեանի յիշատակին 40, Ազատան էֆ. Աղարիկեան իր ննջեցեալ հոգւոյն 20, Գառնիկ էֆ. Գուլումեան 20, Սարգիս էֆ. Պէճէքեան իր մայր մահուան առթիւ 20, Տիրան էֆ. Նաղիկեան կաղանդի առթիւ 20։ Գումար 632 ղրուշ։

ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ.—Հանգուցեալ Տիկին Ագապի Մ. Տէր-Ներսէսեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրան են Տէր և Տիկին Միհրան Զօպանեան 1 օսմ. ոսկի. Տէր և Տիկին Տիրան Ճանբմեան կէս օսմ. ոսկի, Մկրտիչ էֆ. Մելիքեան կէս օսմ. ոսկի,

Կաղանդի առթիւ պաղագին նուիրած են.— Օգքթ. Ահմէտեան պէյ 20, Տիկ. Աննիկ Տէրտեանեան 40, Թագուր էֆ. 20, Օր. Բարիէ, Օր. Սրբուհի, Պալիկ Գրիգոր, Օշին, Պետրոս, Սր. Շէհրիսատ, Սր. Լորիս, Սր. Նէվրիկ, Պ. Եդուարդ 10ական ղրուշ։

Այրի Տիկին Պէօթրէս Ն. Մազլումեան և զաւակը՝ Ցակոբ Ն. Մազլումեան իրենց բոլոր պարագաներովը չնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ներկայ գտնուելով ԵՐԵՒՈՒՄ էֆ. ՄԱԶԼՈՒՄԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան, իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին այս տխուր առթիւ։

ԿԱՂԱՆԴԻ համար ամենայարգի նուէրն է ՑԱՆԳԱՐԱՆ. Պ. Ա. ԹԷՐԶԵԱՆ կարդալ ապդր Գրդ երեսը

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ
BOURSE DE PARIS

6 Ցունվար 1906

Ֆրանս. 3%	(3% Français)	98 72
Օսմ. Միացեալ	(E. Nv. Unif.)	91 42
Տրկաթուղի	(Lots Turcs)	140 —
Գանգ Օթթ.	(Banque Ott.	604 —
Ըժթ	(Tab. Turcs)	380 —
Թրանսվաալ	(Transvaal)	— —
Սպանիական		91 20
Ռուսական 3%		69 50

ՐԷՍՄԻ

ԹԷՎՖԻՇԱՔ

Մալիյէ նէղարէթը ալիւէսի՝ Մէէլիսը Մալիյէ ազասընան տէվարը մէրքէզիյէ մալիյէ միւֆէթթիւի աթուգիքնալ Զէյա պէյ էֆ. հաղրեթլերինէ թէվֆիկ պայրաղմաղ ասր։

Բանմէլի վիլայաթը սիւլանի Շահանսի մալիյէ գոմիսիոնը ազալրդնա՝ Թիճարէթ վէ Նափիա նէղարէթը էնլիւլէսի մանավինի աթուգի. Ճէմիլ պէյ էֆ. հաղրեթլերի Թային պայրաղմաղ ասր։

ՄԻՏԱԼԻԱ

Սալթանաթը Սէնիյէնին Վիեննա սէֆիրի սէվվէլթան Մանսուր Նէսիմ բաշա հաղրեթլերինէ Ալթան Իմթիյազ միտալիասը իհսան պայրաղմաղ ասր։

ՆԵՐՔԻՆ

ՊԱՇՏՕՆ.— Այսրնի կուսակալի օգնական կարգուեցաւ Այսրն գաւառին կառավարիչ Շեվգը էֆէնտի, որուն յաջորդեց Էլգաֆի Ժողովին Մէհմէտ Ալի փաշա։ Մէհմէտ Ալի փաշայի ալ յաջորդեց Տէսէղաձի նախկին կառավարիչ Բէրթէվ պէյ։ Ակն գաւառակին գայմագամ կարգուեցաւ Միլքիէ վարժարանին շրջանաւարտներէն և Հալէպի կուսակալութեան մօտ շրջանը ուսաւորող Շեքիպ պէյ։

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ.— Մէէիթիյէի Բ. պատուանշան արուեցաւ Հայ-հռոմէական Պարթիարքարանին արքեպիսկոպոս Ցարութիւն Բաղպեանի և Ատանայի Առաջնորդ Պօղոս եպիսկ. Թէրզեանի և Գ. Մէէիթիյէ՝ Գրաստայի Առաջնորդ Ցարութիւն եպս. Ճամճեանի, և Էնգիւրիի Առաջնորդ Կղեմես եպիսկ. Ղազարոսեանի։

ՆՈՐ ԵԼՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ.— Բանմէլիի երեք նահանգներուն ելմական յանձնաժողովին անդամներէն Զէյա պէյ, որ այժմ Սելանիկ կը գտնուի, Ելմական նախարար անուանուեցաւ։ Իր այս անուանումը Բ. Դրան կողմէ հաղորդուեցաւ. Զէյա պէյի, որ վաղը իրիկուն Պոլիս կը սպասուի։ Կայս. Իրատէի մը համաձայն, մինչեւ նորընտիր նախարարին ժամանումը՝ Ելմական նախարարութեան գործերը առժամեայ պիտի վարէ նոյն նախարարութեան խորհրդական Բաղրպ պէյ։

ՐՈՒՄԷԼԻի ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ.— Իգտամի մէջ հեռեւեալը կը կարդանք.— «Նայէ Ֆրայէ Բրեսէ ներբողալից առղերով կը յիշէ վերջին տարւոյն մէջ օսմ. զինուորներուն ձեռք բերած յաջողութիւնները՝ կարգ մը խռովարարներու դէմ, որոնք Բուսմէլիի մէջ կ'ապատակին։ Այդ մասին գաղափար մը տալու համար վերջերս հրատարակուած սա տեղեկագիրը կ'արտատպէ.— Պուլկար աւաղակներէն ընդամէնը 522 հոգի սպաննուած, 21 վիրաւորուած և 225 ալ ձերբակալուած են։

Գեսովայի երեք գաւառակներուն Իշթիպի, Բոմանովայի և Քէօբրիւլիի մէջ, երկրագործական զարգացման աւելի ուժ տալու համար, ձեռնհասներէ մէկմէկ երկրագործական յանձնաժողով պիտի կազմուի։ Վաճառականութիւնը բարձրագոյն հաճութեան պահանջած ատիճանին հասցնելու համար ալ մասնաւոր յանձնաժողովներ պիտի կազմուին։

ՄԱՀ ԵԼՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ.— Ելմական նախարար Նազիթ փաշա որ բաւական ժամանակէ ի վեր հիւանդ էր, մեռաւ երէկ առաւ։ Ցաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ իրիկուան կողմ և մարմինը ամփոփուեցաւ Սալթան Մէհմէտի դամբարանին գերեզմանատան մէջ։ Հանգուցեալը պետական վաղեմի պաշտօնատար մըն էր և ելմական գործերու մէջ իր ձեռնհասութեան պատճառաւ վարած էր կարեւոր պաշտօններ։ Ասկէց առաջ Մաքսային վերատեսուչ էր և անցեալ տարի անուանուեցաւ ելմական նախարար։ Ունէր ականակուռ Իֆթիխար, և Օսմանի բարձր պատուանշանները և Լիագաթի ոսկի շքանշանը։

ԸՆՏԱՆԻ ԱՆԱՄՆՈՑ ՏՈՒՐԲԸ.— Տեղեկացուեցաւ ձեռնհաս պաշտօնաներին թէ ներկայ տարուան մէջ, ընտանի անասնոց առաջքէն ցարդ գանձուած է 500000 ռսկիէն աւելի. իսկ մնացեալը մինչեւ տարւոյն վերջը պիտի գանձուի։

ԹՈՒՐՔԻՊԱՐՍԻԿ առեւտրական պայմանագրին կնքման և մաքսային սակացոյցերուն պատրաստութեան խառն յանձնաժողովը առջի օր ալ գումարուեցաւ և ձեռնարկուեցաւ սակացոյցներուն վերաբերեալ խորհրդակցութեանց։ Երկու կողմի պատուիրակներուն մէջեւ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, բանակցութիւնները մօտերս վերջ կը գտնեն։

ՍՊԱՐԱՊԵՏ Բիգա փաշա որ հիւանդ էր ապաքինեցաւ։

ՁԵՂԵՌՈՒՄ.— Կ. Պոլսոյ մրգեղէններու մաքսատան պաշտօնեայ Սամի պէյ, քարտուղար Նէմէտաին պէյ, իսկէլէ մէմուրը՝ Հաճի Մէհմէտ էֆ. Մանիֆէսթոյի պաշտօնեայ Տէմիսթոքլի էֆ. և քարտուղարներէն Ամէտ Բահրամ, Մահմուտ Մէհմէտ էմին, Սիւլէյման, Դալիպ, Հայասար ու Հիտայէթ էֆ.ները ապրելի ընթացքի մէջ գտնուած ու զեղծումներ գործած ըլլալով, պաշտօնէն եղան և անոնց տեղ փոխանորդաբար ուրիշներ պաշտօնի կոչուեցան։ Մաքսային Խորհուրդը քննութեանց ձեռնարկած է։

ԻԶՄԻՐԻ մէջ «Լը Քոմէրսիալ» անուն առեւտրական ու արհեստագործական թերթ մը պիտի հրատարակուի շաբաթը երկու անգամ։

ՕՐԹՈՏՈՔՍՆԵՐՈՒ Ծնունդ էր երէկ։ Այս առթիւ շաբաթ գիշեր բաց էին բոլոր յոյն եկեղեցիները և արարողութիւններ կատարուեցան։ Երէկ Ռուս դեսպանատան և մուս Օրթոտոքս դեսպանատուններուն մէջ ալ արարողութիւններ կատարուեցան, որմէ ետք ընդունուեցան չնորհաւորութիւնները։ Մնունդի առթիւ Ֆէնէրի Պատրիարքարանի դիմաստին վրայ առատաբար արձակուեցան թնթռուցիկներու համար բանաստեղծուած յօդուածներ։ Պատր. փոխանորդն ալ բանաստեղծուած էր։

ՊԱՂՏԱՏԻ նոր կուսակալ Մէէիթ պէյ նախորդ երկուշաբթի օր իր պաշտօնատեղն մտանեց։

ՀՐԴԵՀ.— Շաբաթ գիշեր մամը Ջին հրդեհ ծագեցաւ, Պոլիս, Սալթան Համամ, Բինթօ խանին տակ Մէհմէտի ծխավաճառի խանութին և այրեցան թէ նոյն խանութը և թէ յարակից Թաշկինակավաճառ Օսման Նուրի էֆէնտիի խանութը։ Մինչեւ պանդ ալ քանիցս բռնկեցաւ, բայց մարեցին։ Թաշկինակավաճառին 5—600 ոսկի արժէքով վաճառքները և ծխավաճառին ամբողջ գոյքերը այրեցան։ Թաշկինակավաճառին վաճառքը ապահովագրուած էր։ Հրդեհը առաջ եկած կը կարծուի խանութը թաղուած կրակարանին կայծերէն։

Երկուշաբթի օր, Սելանիկ, Համիտիյէ ճամբէսի, եռայարկ արարքմանէ մը հրդեհ ծագելով ամբողջ չէնքը այրեցաւ, որ 2434 ոսկիի ապահովագրուած էր։ Աբարքմանին ոսկի 9 խանութներուն վաճառքներն մեծ մասն ալ այրեցան, որոնք ապահովագրուած էին։ Ընդհ. փոսը 5000 ոսկի է։

ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՓԱԿՈՒՄ.— Ղալաթիա, Միլլէթ խանի Մեծ-վանատունները անուանուելու անօրէնութիւնը կը փութայ ծանրանալ պատուարժան հասարակութեան թէ վերջնականապէս որոշած է փակել իր վաճառատունները առաջիկայ 1906 Յունուար Շին, հետեւաբար որոշած է դադրի դեղ մը ընել նաև արդէն իսկ շատ դեղուած գինեբուն վրայ, այնպէս որ կարելի ըլլայ որոշեալ պայմանաժամին մէջ ձեռքի հանել մեծաքանակ մթերքը կինեբու և ազգ հանդերձեղէններուն, ճերմակեղէններու, եւն.։ Հաղուստեղէն առթիւ մըն է այս ամէն ունցնց, որոնք կ'ուզեն խիստ բացառիկ գինով մը գնել բնաբ ապրանքներ։

Առաջնորդ Վասիլապատ Թաղեանի ազգդ տես չորրորդ էջը

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԲԵԹԵՐՍԿՈՒՐԿ, 6 Յեվր. — Գերմանական նոր դեսպան Մ. Շոէն հոս ժամանեց և Զարաբոյէ-Սկլօ երթալով, իր յանձնարարագիրները մատոյց Նիքոլա Զարին։

ԲԱՐԻԶ.— Պերլինէն կը հեռագրեն թէ ասոյդ աղբիւրէ առնուած տեղեկութեան մը նայելով, Գերմանիա պիտի ճանչնայ Ալժեզիրասի Ժողովին մէջ Ֆրանսայի բոլոր օրինաւոր պահանջումները, բայց միայն այն քաղաքականութեան սահմաններուն մէջ, որուն Գերմանիա կը հետեւի Մարոքի գործերուն համար։

ՀՌՈՄ.—«Բօքսլօ Ռոմանօ» խօսելով Ալժեզիրասի Ժողովին և արաբական գործոց նախկին նախարար Վիքտոր Մարքիզին պատուիրակ կարգուելուն վրայ, կը չնորհաւորէ կառավարութիւնը՝ այդ բարեդէպ ընտրութեան համար։ Կրսէ թէ մարքիզը իր դիւանագիտական ծանօթ ճարտարամտութեամբը և խաղաղասիրութեամբը, Քանկիզին կապ մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ միջեւ։

ԼԻԼ ՀԷՅ.— Հոլանտական զինուորները Իլօ-Օնէմէն (հոլանտական Հնդկաստան) վրայ գտնուած բոլոր տեղերը հաստատեցին հոլանտական վարչութիւնը, որ սկսաւ գործել։

ԲԱՌԳԻՐՔ ԱՆԳԼ-ՀԱՅԵՐԷՆ
Վ. Ց. ՑԱԿՈՒԹԵԱՆ

Ընտիր թղթի վրայ տպուած և փառակազմ քսանի մը օրինակները կը գտնուի միայն հրատարակչին fnվ (Զ. Թարսեան), Պանչէ-Փարտ, Բասիմ փաշա խան։ Գին 1 օսմ. լիրա. փոստի ծախքը գրասան վրայ է։

ԴՊՐՈՑԻ ԳԻՐՔԸ (ընթացք ընթերցանութեան), 6 մաս. Նը մանկապարտէզի և Գը նախակրթարանի համար. ընտիր նիւթերով և պատկերազարդ, գնահատաւոր կարգ ուսուցիչներ։

ՆՈՐ ԳՐԱՃԱՆԿ ուսուցներ 30 փ.ի փոստի փոյլ պարտին ղրկել։

Սոյն գիրքերը օրը օրին ու հնդուսթեամբ ստանալ ուզողներ՝ պարտին ուղղակի վերի հասցէին դիմեն, ուր կը գտնուի նաև Ցուհրի գիրքեր, պատկերներ և օրացոյցներ։ 1—6

ԿԱՐՍԻՈՒՐ.— Կարդալ չորրորդ երես

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ
6/24 Դեկտեմբեր 1095

ՕՍՄ. ՄԻԱՑՅԱԼ ԲՈՆՍՈՒԼԻՏԷ

Սրէկ իրիկուն գոցուեցաւ Օ.Ս.	99.10
Սրէկուան էն բարձր գինը »	99.17
» էն վար գինը »	99.08½

ՐՈՒՄԷԼԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Սրէկ իրիկուն գոցուեցաւ ֆր.	135.75
Սրէկուան էն բարձր գինը »	136.50
» էն վար գինը »	135.50
Շերքէթը Եայրէ	36.—
Օսմանեան Գանք	606.—
Թրանսվալ »	55.—
Բրէսթ Լիթովսկ Էյթրթիւն Ա.	330.—
» « » Բ.	270.25
Գանք Նաս. Կրէս.	435.—
Տէրքսոի Լաբի քնի.	252.—
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ. Լ. Օ.	4.10
Թրամվայի բաժնեթուղթ	7.30
Բարաֆ Կ. Պօղոս	511.—
Լաբիսմ ֆր.	69.75
Անասոյ. Սրկ. բաժնեթ. Ա. Ո	16.25
Ըժթի պարտաթուղթ ֆրանք	382.

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Օսմ. ոսկին 100 գ.էն	գ. փր.
Ֆրանսական ոսկի	87.20
Անգլիական ոսկի	109.32
Բոլ	90.—
Բրիմից	51.—
Մէէիթիյէ արծաթ	108.14
Մէճիտիէ	102.30
Ռուսական Թղթադրամ	8.71

ՆԻՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

Ֆրանսական 4%	91.50
Սպանիական արտաքին	92.85
Ռուսական 4% 1901	85.75
Անգլիական Քոնսոլիտէ Ա. Ո.	89.43
Ֆրանսական Ռանթ ֆր.	99.—
Լոնտոն 3 ամիս	111.10
Բարիզ »	22.62½

«ՄԱՆԶՈՒՄԻ»-Ի ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔՈՅՆԸ — 55 —
ԳՐԵՑ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵՒՆ
ՕԹԹՈՄԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԻՄՈՆ ՅԻՕՄԼԷՋԷՍԱՆ

Հնաձխարհիկ Ադամանդներու Խորհրդաւոր Գողութիւնը

ԺԷ.

ՆՈՐ ՏՆԱՐԻՈՅ ՀԱՆ

—Ու օրվհետու ենթէ ամանք կրոնան հասկցած չըլլայ թէ ի՞նչ էր գրաւս, շարունակեց Միլլը, պարտաւոր եմ բացատրել որ ասկէց 13 ամիս առաջ բարեկամիս՝ Մր. Բանտոլֆի հետ կը գտնուէի կառախումբի մը մէջ։ Մր. Պէրնս նոր ձերբակալած էր ոճրագործ Բէկդինկիլը որ յեսոյ պատժոյ արժանի նկատուեցաւ։ Լրագիրները, ինչպէս նաեւ Մր. Բանտոլֆ շատ կը գովէին Մր. Պէրնսը։ Իսկ ես սա գաղափարը յայտնեցի որ գործակալները մեծ մասամբ ձեռք կը ձգեն յանցաւորները, որովհետու ասանք պէտք եղած ուշիմութիւնը չունին։ Ասոր վրայ գրաւ մը առաջարկեցի և բրի թէ կրնայի մէկ ամսուան միջոցին գողութիւն մը գործել և ձեռք չինչալ մինչեւ տարի մը։ Գրաւին գումարը պիտի ըլլար 1000 տոլար։ Մր. Բանտոլֆի ընդունեց պայմանները։ Մինչեւ իսկ պայման դրի որ եթէ որչեալ ժամանակէն առաջ ձերբակալուիմ, գրաւս պիտի կորսնցնեմ։ Ամենամեծ ինչ՞ու համար Մր. Պէրնսին կ'ապասէի ա՛յնքան անհամբերութեամբ։ Ժամանակէ մը ի վեր տեսած չէի զայն, և կարելի էր որ վերջին վայրկեանին պատասխանը ըլլար ձերբակալել դիս ապացոյցի մը վրայ որ կրնար դատապարտել դիս։ Սակայն, Տեսաք, յաջողեցայ ճողոպրիլ թէ՛ ձերբակալութենէ և թէ դատապարտութենէ, և գողութիւն մը գործեցի, ինչպէս որ գրաւ բռնած էի։

—Պէտք է որ ապացուցանէք, ըսաւ Մր. Բանտոլֆ, և յեսոյ, մեր պայմանին համաձայն, պէտք է ըլլայ ա՛յնպիսի գողութիւն մը, որ չատ խոսիլ տուած ըլլայ իր վրայ։

—Այդ ամէնը կրնամ ապացուցանել ձեզի, բարեկամս։ Հետաքրքրաշարժ զուգադիպութեամբ մը, գրաւ բռնուած օրն իսկ գողութիւն մը գործուեցաւ մեր գտնուած կառախումբին մէջ և ուրիշ գողութիւն մըն ալ գործուեցաւ գրեթէ այն միջոցին երբ պայմանամամը աւարտելու մօտ էր։ Այսպէս, երկու գողութիւն գործուեցաւ ինծի չնորհուած ժամանակամիջոցին մէջ և անունս այս երկու գործին մէջ ալ խառնուեցաւ։ Մր. Պէրնսի մտքին մէջ։

Հիմա, որպէս զի ամենքդ ալ կարենաք դէպքերուն հետեւիլ, պարտաւոր եմ գործին սկիզբէն պատմել։ Տարիներ առաջ, երբեմնի կանոքիս քանի մը պարագաները ծանօթացուցին ինծի գործակալներուն կիրարկած մէթոտը և այն առեն սուացայ ապահովութիւն մը որ այս ձեռնարկութեան առաջնորդեց դիս։ Այն պարագային ուր գողը յաջողեցաւ հակոզութենէ խուսափիլ իր գողութիւնը կատարած առեն և փկայ չանեցաւ, գործակալը գրեթէ անկարող կ'ըլլայ գտնելու մինչեւ որ իմանայ ոճրին շարժառիթը։ Իրաւունք չունիմ, Մր. Պէրնս։

—Ոճրին շարժառիթը հասկնալը մեծ բան է անշուշտ, պատասխանեց գործակալը, բայց ասիկա պարագաներէն կախում ունի մեծապէս։

—Ճիշդ է։ Ոնրեմն շարժառիթը կարեւոր է։ Այս գաղափարէն մեկնելով, կ'եղրակացնենք որ եթէ մարդ մը գիշերանց մենաւոր թաղի մը մէջ անծանօթ մարդու մը մոտենայ, անոր ուսնեցածը գողնայ և յեսոյ առանց նրշմարուելու իր բնակարանը դառնայ, միմիայն իրմէ կախում ունի բռնուիլը կամ օ՛չ։ Կը փափաքէի այս տեսակ փորձ մը ընել, այսինքն գողութիւն մը ի գործ դնել, Նիւ Եորքի գործակալներուն ճարտարութիւնը հաստատելու համար։ Դժուարութիւնը հոն էր որ պատուաւոր մարդ մը չի փափաքիր դատապարտելի գործի մը մէջ գտնուիլ։ Ահա ասոր համար է որ տարիներով չկրցայ միջոց գտնել փափաքս գոհացնելու համար մինչեւ այն օրն ուր դիպուածը իմ փնտռած առիթս տուաւ ինծի։ Կատ.սօն, գաւաթները լեցուցէք։

Մր. Միլլը պահ մը կեցաւ նորէն։ Կառաջնորդները չամբանիր բերին և երբ կարգը Մր. Թօրէի եկաւ, խնդրեց որ իր գաւաթը պուրկոնը լեցնեն։

Մր. Միլլը արդէն սկսած էր չատ բունակել իր խօսքը երբ կառաջնը կարմիր գինին բերաւ։ Մր. Պէրնս ալ իր գաւաթը ներկայացուց այդ գինիէն լեցուելու համար, և ցած ձայնով ըսաւ Թօրէի,

—Ես ալ չամբանիս չեմ կրնար խմել։

—Իմ մենամարտութիւններէս մէկը, շարունակեց Մր. Միլլը, գահարեղէն հաւաքելն է, ինչպէս գիտէք։ Քանի մը տարի առաջ լսեցի որ հիանալի գոհարեղէններ ծախու հանուած են։ Հնդկաստանցի հարուստ ազնուական մը, ինչպէս կ'ըսէ պատմութիւնը, իր կնոջ նուէր ըրած էր այս թանկագին գոհարները, որոնք չնաչխարհիկ գեղեցկութիւն մը ունէին։ Իւրաքանչիւրէն մէյ մէկ զոյգ կար, որոնք մեծութեան, կարուածքի և գոյնի կողմէ ճշդիւ կը նմանէին իրարու։ Այս Հնդկաստանցին երկուորեակ աղջիկներ ունեցաւ և մայրը զանոնք ծնելէ ետքը մեռաւ։ Այս աղջիկները մեծցան և միւսնոյն օրը ամուսնացան։ Հայրը կը սեց ադամանդները և իւրաքանչիւրէն մէյ մէկ զոյգ տուաւ անոնց։ Աղջիկս չատ նուազագոյնս անոնց արժէքը։ Այս կիներն մէկը, հարստութիւնը կորսնցնելով, օտարուեցաւ ծախել իր գոհարեղէնները, որոնք ներկայացուեցան Բարիզի վաճառականի մը։ Դիպուածը այնպէս բերաւ որ ես իմ գործունէութիւնս այդ վաճառականէն կ'ընէի։ Գոհարավաճառը առաջարկեց օ՛չ միայն այդ թանկագին քարերը գնել, այլ նաեւ անոնց կեղծը չինել, անթերի նմանութեամբ, այնպէս որ կինը կրցաւ կեղծերը գործածել և բարեկամները կարծեցին որ նչմարիտ ադամանդներն են անոնք։

(Շարունակելի)

ՏՕՔԹ. Ք. ՃԷՋՎԷՃԵԱՆ

Եէտի-Քուլէի Ս. Քրիստոս. Թաքսիմի Սէն-Ժորժ և Գալաթասարայի Կայսերական Բժշկ. վարժարանի հիւանդանոցներու մէջ ներքին հիւանդութեանց, վիրաբուժական և մանկաբարձական ճիւղերուն հետեւած ըլլալով, այս անգամ Մեծ Գարնան կերպով հաստատած է Մագիքիւղ Սագրզ Աղան։

Իրեն դիմող բոլոր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր իր տունը։ Վայելալ ադքատները միշտ՝ իսկ շաբաթ օրերը կէս օրէ վերջ մինչեւ իրիկուն առհասարակ ձրիաբար կը դարմանէ Եւրոպական նշանաւոր բժիշկներու կիրարկած նորագոյն մէթոտներով։

ՍԹԱՄՊՈԼ
33, 35, 37
ՖԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ՓՈՂՈՑ
ԳՈՐԳԵՐ

ԿԱՀԱԻՈՐՄԱՆ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ

ՄՈՒՇԱՄՊԱ.—ԼԻՆՕԼԷՕՄ, ՎԵՐՄԱԿ ԿԱՐԱՍԵՆԱՑ ՀԱՄԱՐ ԾՈՊԵՐ (ՍԱՁԱՔ) ՊԱՏԻ ՆԿԱՐԷՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԼԱՋԱՌՈ ՖՐԱՆՔՕ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

ԲԵՐԱ
ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ
ԱՆԱՏՕԼՈՒ ԲԱՍԱԺ
ԹԻՒԼԵՐ ԵՒ ՍԹՕՐՆԵՐ

ՄԱՆՕԹ.— Մեր Բերայի հաստատութեան մէջ Ը. ե. Նոյեմբեր 1էն մինչեւ 15 Դեկտեմբեր ամէն կիրակի, կարգ մը ապրանքներ պիտի ծախուին որոնց վրայ նշանակուած են վերջին գինը մեզ ապրանք եղած գինէն աւելի ժամ։

36—33

THE REALM (ՐԷԼՄ)

Անգլիական ապահովագրական ընկերութիւնը, որուն Թուրքիոյ մասնաւոր Տօրէնն է Տիար ՄԻՔԷՐԼՆ ՍՈՒՆԹԳԱԼԵԱՆՆ, կ'ապահովագրէ խիստ նպաստաւոր պայմաններով հրդեհի դէմ ամէն տեսակ քարաշէն և փայտաշէն առուն, խանութ, խան, կարասիք, վաճառատուններու ապրանքներ, մթերանոցներ, և այլն և այլն։

Կը հրաւիրուին Պատ. հասարակութիւնը և բոլոր միջնորդները (courtiérs) ընկերութեան կեդրոնատեղին Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամ բասամ Գաթըրջիօղլու թիւ 85, 86 և 87 ուր իրապէս պիտի հանդուրժի թէ «Րէլմ» անգլիական ընկերութիւնը իր դասակարգին մէջ ամէնէն նպաստաւորն է թէ՛ պայմաններով և թէ գիներով։ 3

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ներկայիս կուգանք ծանուցանել թէ գնահատելով Տեար Օգթայ Գ. Մոռխոյանի երգեցիկ արդիւնքը, զոր կրցաւ յառաջ բերել Պօմ տը Ֆիկի (Beaume de figues) գործածութեամբ բնականակն հիւանդութեամբ տառապողները դարմանելով՝ գործակից բժիշկ կարգած ենք զինքը որ պատրաստէ դարմանել իրեն դիմողները ամէն օր մինչեւ կէս օր իր բնակարանը Իւսկիւտար Սելամաղը և Զորեքշաբթի ու շաբաթ օրերը ժամը 7—8 կէս օրէ վերջ Պէրպէրեան դեղարանը ի Կէնիկ Բազար։ Անձնական կացութեան մէջ գտնուողները ձրի։

Société de Bienfaisance mutuelle des femmes Jolliet. Ill. U. S. A.

Կանանց հիւանդութեանց Ամերիկեան Բարեգործական ընկերութիւն

Ներկայացուցիչ Ո. Սալամանց
Կ. Պոլիս Շիրէն խան 50—5

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ !!!
ՅԱՆԳԱՐԱՆ

ՆՈՅՆԱՊԱՏՈՒ ԵՒ ՆՈՅՆԱՏԱՆՈՂ ԲԱՆԵՐՈՒ
յօրինեց՝ Պ. Խ. ԹԷՐԶԵԱՆ
Ձախ հաւաքածոյ մը աւելի քան 4000 յանգաւոր բառերու։

Մեծ դիւրութիւն ստանալու համար չինել փափաքողներու։

Ճանգարանը օգտակար և պիտանի է ոչ միայն ամէն անոնց՝ որ գիտեն ոտանաւոր չինել, այլ նաև անոնց՝ որ մինչեւ ցարդ բնաւ չեն զբաղած, որոնք, անգամ մը յանգարանը աչքէ անցնելով պիտի կրնան ճոխ և վայելուչ ոտանաւոր մը չինել ամենամեծ դիւրութեամբ։

Ինքնուսուցական ուղղութեամբ ոտանաւորի ձեւով գրել փափաքողներու միակ առաջնորդը։

Անհրաժեշտ ամէն դպրոցականի։

Լաւագոյն ժամանցը Ձմրան երկարներուն համար։ Լաւագոյն գիրքը Կաղանդի նուէրի համար։

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով

ԳԻՆ Է ԴԱՀԵԿԱՆ
10—25

Ա. ԶԱՔԱՐԻԱՆ

ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ
Թարմ և պիտակաւոր թէյերու, Մէյլանէ, Ճավայէ, Հնդկաստանէ և Զինաստանէ ուղղակի ներմուծող։

Անմրցելի գիներով վաճառում մեծաքանակ և մանրաքանակ։

Դալաթիա, Տէյիրմէն խան թիւ 3

Ցեղաւ մթերանոցը դիմել Մ. Աթանասի Գարթալի հանգաւոր գիններու և ոգելից ըմպելիներու համար։
20—11

ՎՈՍԿԵՊՈՒՀ ԹԱՇՃԵԱՆ
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Վ.կալեալ Կայս. Բժշկ. վարժարանեն եւ պատուակալ ասամնաբոյժ Ազգ. Հիւանդանոցի

Այս անգամ իր բնակարանը Լանկայ Թուլումպայ Մէյսանը թիւ 64 իր նոր տունը փոխադրած ըլլալով, կը խնդրէ ազնիւ յաճախորդներէն որ հաճին պէտք եղած ժամանակ դիմել վերոգրեալ հասցէին։

Մեծ խնամքով կը դարմանէ փոսած ամէն տեսակ ակռաներ և լինտի տեսակ տեսակ հիւանդութիւններ, նոյնպէս վերջերս Եւրոպայէ բերել առած գործիքներու միջոցաւ խիստ ճարտարօրէն կը պատրաստէ և կը զետեղէ բնականին յար և նման արհեստական ակռաներ։

Ինչպէս մինչեւ ցարդ, այժմ ալ կը շարունակէ իր այցելութիւնները շաբաթը երկու օր կէս օրէ վերջ Մաքրիգիւղ Սթամպոլ Ճաւաէպի, Սաեփան էֆ. Թէրզեանի դեղարանը և Սամաթիայ Պողոս էֆէնտի Անուշեանի դեղարանը։

ՁՐԻ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ

ազքատներուն նշանակեր կէս օրէ վերջ, իր բնակարանին մէջ։ 50—26

ԱԿՈՌՆԵՐ

ունի՛ք փոսած, կոտրած, ցաւոց և լինտերու հիւանդութիւն։ Կառարեալ դարմանումի, և բնականին տեսքերի գեղեցկութեամբ արհեստական ակռաներու գետնդման։ և լինտին գոհ մնալու համար, դիմել ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՇԻ

Կ. Պոլիս, Պաղչէ Գարու, Պին-Գիր-Զէլիսին դիմաց, ժամը 5էն 11½, և ամէն առաւօտ կանուխ, Սկիւտար Իսկէլէ, իր բնակարանը։

Գիրակի տեսեր ժամադրութեամբ
39—50

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Հագուստի խնդիրը վերջնականապէս լուծուած է այլ եւս։ Պատրաստ զգեստներնի մեծ վաճառատունը՝ ԷՄՆԻԹԷՔ որ Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամի հրապարակի Բէրեի Լիսէնի դրամատան վրայի յարկը հաստատուած է, հրիկ մարդոց եւ տղոց յատուկ ամէն տեսակ հագուստներու մեծ մթերք մը ունի միեւ, որոնք խիստ նուրբ, ձեւաւոր եւ վերջին նորաձեւութեան համեմատ պատրաստուած են ու ամէն քսակի յարմար եւ ազատ գիներով կը ծախուին։

ԷՄՆԻԹԷՔ վաճառատունը իր կերպասները ուղղակի եւրոպական մեծ գործարաններէ մեծամասնակ բերել տալով զանազի ամէնեն ճարտար դերձակներու ձեռքով հագուստ կը վերածէ, այս բացառիկ պատճառով վաճառատան մէջ մեծ քանակութեամբ պատրաստ գտնուած հագուստները ամէն եղանակի ներքնազգեստներ եւ յարմարիկ եւ գեղեցիկ ոճերով դիմացկուն ու գիւրամաշէջի ըլլալու առաւելութիւնն ալ ունին։ Մեր գրածներուն ճշմարտութիւնը հաստատելու համար բաւական է անգամ մը այցելել ԷՄՆԻԹԷՔ վաճառատունը։ Գիներու յատուկ ամէն տեսակ հագուստներու համար յատուկ մասնաճիւղ մը կայ վաճառատան կից։ Գիները ճշմարտապէս վերջնական են. զեղչ չկայ բնաւ։

Գիրակի տեսեր բաց է։

30 50—15

ԴԵՂԱՐԱՆ
Վ. ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆ

Բերա, Մեծ Փողոց թիւ 57, Թազսիմ, Զատեան Աբարքիանցի ճերմեւ

Պատիւ ունիմ ծանուցանել Յարգոյ Հասարակութեան որ, տարիէ մը ի վեր հաստատած սոյն դեղարանս, թէ՛ խղճամիտ ապատարկութան, թէ՛ ճշտապահութեան և մասնաւորապէս գիներու չափաւորութեան շնորհիւ՝ քիչ առնելի մէջ արժանացած է ընդհանուրին վստահութեան և հաճակիր քաջալերութեան։

Դեղարանս կ'այցելեն ծանօթ մասնագէտ բժիշկներ՝ դիմող հիւանդներու կատարեալ ինամք հայթայթելու համար։ Իսկ նրեքշաբթի օրերը ձրի դարմանումներ կ'ըլլան։

Դեղարանս կ'այցելէ նաև ամէն օր՝ կանանց երեսի անբնական մազերը՝ (մօրուա կամ պէխ) հիմնապէս անհետացնող կնոջ տօնթ. ԲԱՐԱՂԱՄԵԱՆ, ժամը 7—10 (Ը. Թ.)։

Կը գտնուի նաև կարող Աւանիանոյժ մը՝ որ իրեն դիմողներուն ակռայի բոլոր հիւանդութիւնները կը դարմանէ և արհեստական անթերի ակռաներ կը շինէ։ Դեղարանիս մէջ կը գտնուի նաև այս ճիւղին համար անհրաժեշտ ակռայի փոշի, նաև անոր կոտրը և առանձին վրձիններ։

ՁԿԱՆ ԻԻՂ. — Զրան ներկայ եղանակին համար, յատկապէս բերեալ, ստացած եմ Նորվէկիոյ (Բէթէր Մօլէր) համբաւաւոր ատն ամէնէն ընտիր ամէնէն դիւրամարս և տխրժահամ Մօրիւի ձկան իւղը որ կը գերազանցէ հրապարակի վրայ գտնուածները։

Ուստի կը խնդրեմ Յարգոյ հասարակութիւնէն որ հաճի պատուել զմեզ՝ փորձով համոզուելու համար մեր հրապարակային խոստումներուն։ 8—50

8 ԱՄԻՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ 8

ԱՊԱՌԿ

ԱԳԱՆՑ
Ո ԵՒ Է
ԿԱՆԹԱՎ ՁԱՐԻ

ՊԱՏՐԱՍՑ
ԵՒ ԶԱՓՈՒ ՎՐԱՑ
ՀԱՆԴԵՐՁԵԼԷՆՔ
ՍՐԱՆՑ ԵՒ ՏՂԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐ

ՏՈՒՆՈՒՆ
ՆՈՐԱՁԵՒԻ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԱՔԼՈՐ
299, Մահմուտ Փաշայ, 299
71, Թարագճիլար. 71

10—35 ՍՏԱՄՊՈԼ

Օ ԼՈՒՎՐԸ
Վ. ԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՆՈՐԱՁԵՒԻՈՒԹԵԱՆՑ
Ա.Ք. ԵՕԳԱԿԻՍԵՐՍ

194, Բերա Մեծ Փողոց 194

ԱՄԷՆ ՕՐ վերջին նորաձեւութեամբ վաճառքներ կ'ստանանք Ֆրանսական ու անգլիական առաջնակարգ գործարաններէ։

ՄՈՏԱԿԻՆ՝ պլուզի ու հագուստի համար կրնատիներ, ֆանթէզի թիւլեր ու տեսակ տեսակ փանթէզի թաշիներ։

ԱՄՍԵԱՄՈՒ հաւաքած ոյ մը քօսթիւմի ու շրջազգեստի համար բուրդեղէն կերպասներու։ Վրանցի համար քսաթներ ու ֆանթէզի քառաքիւլ։

ԹԷՆԵԿԷ բուրդեղէն բամբակեղէն, ամէն տեսակ ձեռնոց, թաշկինակ, քաշքոսէ, բոլէռօ, կնոջ ու տղայոց գուլպայ. մոտաքսէ ու բուրդէ միսներ, օժիտի համար ճերմակեղէն ու ասեղնագործներ։

ԿՐ ՅԱՆՁԼԱՐԱՆՆ մեր վաճառատունը՝ Բերայի ինչպէս նաև շրջակայ վայրերու մեծաչարգ արկիներուն, մասնաւորաբար գիներու ժամանութեանը ու ծախուած վաճառքներուն առկուստութեան ու վայելչաձեւութեանը համար։

Զրի օրինակ և նմոյշ կը ղրկուի հեռաւոր տեղերու յանձնարարելով։ 32

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
Ս. ՇԹԱՅՆ
ՀԱՅԵՐԱՅԵՐՔԷ ԲԱՐԵՔԷ. ԽՏԻՊԷՆ

ՎԱԼԱԹԻԱ
Գօմիսիօն խան, Քարաքէօյ հրապարակ, թիւ 20

ՊՈԼԻՍ
Կամուրջին մօտ
Պաղչէ գաբուի պուդուան, թիւ 61

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ՄԻԱՎ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆ Է
ՈՒՐ ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԿԱՑ

ՈՏՔԻՆ ՄԻՆՁԵՒ ԳԼՈՒԽՔ ՀԱԳՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս. Պատրաստ զգեստներ տղայոց, կանանց և աղջկանց համար. — Ամէն տեսակ պէյտարներու մթերք։— Ամերիկեան «VALK OVER» կօշիկներ.— Անգլիական անջրանցիկ վերարհուներ (imperméable). — Ծրանակաս գուլպաներ. — Նորոյթի և ճաշակաւորութեան սիւթար. — Շապիկներ ճերմակեղէններ, maroquinerie ուլլն.

Ց. Գ.— Ապրանքները ա՛ւելի ալ գան, մանաւանդ որ մեր նոր մեքենան է. հետեւապէս սոյն մեծ գործարանը ամէն երկրի լաւագոյն ապրանքները հայթայթած է, իր բազմաթիւ և պատուարժան յաճախորդներուն գոհացում տալու համար։ 50 15

ՀԱՋԱՃՈՂՆԵՐՈՒՆ
ՀԱԳԻԷՔԻ ԵՒ ԻՐԻՐԻՄԻ ԹԱՅՏՂԱՆԷ

Եւրոպայէն ներածուած բայազանը չորերու ամէնէն նախանձելին, այս խայծղանը, որ Գոնտոսանի Աբուսեանց ծանանդէսին արժանացած է Անուշահամ է և բնաւ տամքոր չխանգարեր։ Օսմանեան երեւելի բժիշկներու գնահատանքն արժանացած է, և հաստատապէս յանձնարարուած է հանդուցեալ Տօքթ. Թորոսանեան էֆէնտիին։ Այս խայծղանը եթէ տարին դդալով մը խմուելիք ջուրին խառնուելով ամէն կարգի տարափոխիկ հիւանդութեանց դէմ կը պաշտպանէ մարդը։

Աբուգապէս կը բուժէ հազը, հարբուխը, դուրքի իջուած քարերը, գոնոլիթ դժուարաշնչութիւնը, թոքախտը ստղանատրութիւնը. մոտէն տեսնելու մը տեսեր և ծննդական գործարանները. [illegible]

Կը ծախուի Մարգարեանի [illegible] 3

ՏՔԴ. Ց. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Մասնագէտ բժիշկ. մորթի, գաղդիական սեռի տարանց և կանանց ծնդաբերական գործարաններու ալն. հիւանդութեանց

Ցիշեալ բժիշկը որ 15 տարի շարունակ պաշտօնավարած է Փասթէուրի նոնա գին հիւանդասենեակներուն էջ ուր վերոյիշեալ հիւանդութիւնները ուսումնասիրած էին, և որ հիմա տարիր չափ ալ ե բոպայի այդ կարգ հիւանդութեանց յատուկ նշանաւոր հիւանդանոցներուն մէջ ուսումնասիրած թիւններ կատարած և գործնական փորձեր ըրած է, և այս կերպով նոյն հիւանդութիւններու բուժման ամենավերջին սիստեմներուն մէջ ձեռնհասութիւն ձեռք բերած, այժմ հաստատուած է Բերա, Գէօրիւք Բարմաք գաբու, թիւ 10 և կէսօրէն մինչեւ ժամը 11 կը գտնուի Գալաթա Գաբու Միսքճեան դեղատունը, ուր կը դարմանէ վերոյիշեալ հիւանդութիւնները, օրվան ալ հինցած ըլլան։

Ուրբաթ օրերը ձրի՝ աղքատները։
50—14

ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՑՈՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ

ԵՒ

ՆՄԱՆՈՐԻՆԱԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԷ՝ Օ'ՁԱՌԹԻՒԼԸ ՏԸ ՊՕՀԱՌ
Վ.ԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
(Ա. Մ. ԳԱՐԻԳԵԱՆ)
44, Եիւքսէք Գալաբրամ, 44
ԴԱԼԱԹԻԱ, Կ. ՊՕԼԻՍ 9—20

Վաճառատունը բաց է Կիրակի օրերը

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ
ՕՐՕՐՈՑԷՆ ՊԱՐՏԻ ՍԿՍԻԼ
ԾՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ

Հեղինակ՝ Իսխանունի Ռուբուսով
Թարգմանիչ՝ Վարդան Գ. Թովմասեան

Մասնակներու կրթութեան նուիրուած սոյն գիրքը անհրաժեշտ է որ գտնուի ամէն տեղ ուր որմանուկ կայ կամ ստանուկ պիտի ծնի. Մնողաց սկսանալու ուղեցոյց ու իմաստուն խրատներդակներ իրենց սիրասուն զաւակներուն հրմնական դաստիարակութեան համար, ինչպէս նաև ըստիր կազմի նուէրներ ձիմ ըրիս բարեկամներու համար։ Ապարտ քերը պէտք է ուզել Թարգմանչի՝ Իզմիր լրագրոյ տպարանը։ Գաւառներէ փոստի ծախք չի պահանջուիր։ Մէկէ տ ետի գնողներու 25% զեղչ։ Փոխարէն փոստի փոխ ալ կ'ընդունուի։ Գին 5 դահեկան։ 3—10

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ